

№ 1(11)/2020

Бел сэрв кі

настаўнік

2020 - № 1 (11)

БЕЛАРУСКІ НАСТАЎНІК

Бел астру кі

настаўнік

„Беларускі настаўнік” гэта адукацыйны дапаможнік перш-наперш настаўнікам беларускай мовы ў польскіх школах. Але не толькі. Хочам, каб наш часопіс дапамагаў усім зацікаўленым беларускай адукацыяй, напрыклад, гісторыкам і географам, якія ўводзяць на ўроках элементы навучання гісторыі і географіі Беларусі, але таксама Падляшша. Каб пашыраў сярод настаўнікаў веды пра Беларусь і азнаямляў з новымі метадамі навучання. Хочам, каб гэта была таксама настаўніцкая платформа абмену меркаваннямі, праблемамі, досведам.

Часопіс задуманы Аб’яднаннем у карысць дзяцей і моладзі, якія вывучаюць беларускую мову АБ-БА. Яго ідэя ўзнікла ў час працы над „Стратэгіяй развіцця асветы беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы”.

„Беларускі настаўнік” выходзіць раз на паўгода. Запрашаем да супрацоўніцтва. Калі маеце цікавыя сцэнарыі ўрокаў або пазаўрочных заняткаў, урачыстых лінеек, школьных мерапрыемстваў, экскурсій, тэатральных спектакляў, калі ў Вас ёсць цікавыя гульні і дыдактычныя матэрыялы, прапануйце іх, з дапамогай нашага часопіса, іншым. Калі ў Вас узніклі пытанні, звязаныя з навучаннем беларускай мове, пішыце.

Матэрыялы і пытанні дасылайце на наш электронны адрас ab_ba@poczta.onet.eu. Часопіс „Беларускі настаўнік” даступны ў Вашых школах і на нашым сайце www.ab-ba.com.pl.

Ад рэдактара

„Народ мусіць мець мастацтва, — кажа прафесар Лявон Тарасэвіч. — Калі не ствараеш нічога новага, то іншыя ідуць наперад, а ты застаешся ззаду. Як тыя гістарычныя яцвягі, якія зліліся з іншымі нацыямі і іх няма“. Сусветнай славы мастак прыняў удзел у дыскусіі пад час 30-га Фестывалю музыкі Маладой Беларусі „Басовішча“ 20 ліпеня 2019 года ва ўрочышчы Барык пад Гарадком. Тарасэвіч лічыць рок-музыку авангардным мастацтвам: „Гэта музыка супраціву. Яна заўсёды была ў кантрасце да культуры, якая на той час існавала, яна пераломвала бар’еры, яна крычала маладым голасам, чаго людзі хочуць“.

Першае „Басовішча“ ў 1990 годзе было голасам маладых беларусаў Беласточчыны. Гэта быў бунт супраць шэрай камуністычнай рэчаіснасці, супраць накінутай старэйшым пакаленнем парадыгмы беларускай культуры — вышыванія кашулі, лапці і народны спеў, — супраць непраходнай мяжы, якая аддзяляла ад аднагодкаў з БССР. З другога боку, гэта быў стваральны голас. Трыццаць гадоў у ляску каля Гарадка біў пульс таго, што найлепшае ў новай беларускай музыцы. Беларускае аб’яднанне студэнтаў сумела збудаваць масты, якія спалучылі яго сяброў з сучаснай Беларуссю, але таксама з маладымі палякамі з Беласточчыны, якія абавязковым пунктам летніх вандровак лічылі „Басовішча“.

Аб’яднанне ў карысць дзяцей і моладзі, якія вывучаюць беларускую мову АБ-БА таксама перажыло на „Басовішчы“ момант трыумфу. На 25-ым фестывалі дзеткі сяброў Аб’яднання АБ-БА на вялікай сцэне, разам з зоркамі, праспявалі найбольшыя хіты „Басовішча“. Гэта была бомба! Але сябры Аб’яднання АБ-БА не адно тады мелі прычыну ганарыцца. Рашучая большасць арганізатараў апошніх „Басовішчаў“ вывучала беларускую мову ў школах Беластока, куды ўвялі яе іх бацькі, цяперашнія аб-баўцы, колішнія басаўцы.

Трыццаць разоў і досыць — заявіла ў мінулым годзе Беларускае аб’яднанне студэнтаў. Як была ўспрынята гэтая заява, прачытаеце ў запісе дыскусіі сённяшніх і колішніх арганізатараў фестывалю ды яго ўдзельнікаў: музыкаў і журналістаў. Панэлісты далі сваю ацэнку імпрэзе і паспрабавалі спрагназаваць будучыню. Паколькі гэта першая спроба аналітычнага погляду на важную частку культурнага жыцця беларусаў у Польшчы — палічылі мы, што варта гэтым падзяліцца. Асабліва з настаўнікамі, якія вучаць не толькі канкрэтнаму прадмету, але і выходзяць дзяцей і моладзь.

Беларускае мастацкае слова ўзяла пад шкельца вучонага прафесар Катажына Савіцка-Мяжынска з Інстытута паланістыкі Універсітэта ў Беластоку. Аналізуе яна, наколькі важная памяць у творчасці двух выдатных прэзаікаў: Сакрата Яновіча і Міхала Андрасюка. А настаўнікі-практыкі дзеляцца ў гэтым нумары сваім досведам, які можна выкарыстаць не толькі на традыцыйных уроках, але і ў надзвычайных сітуацыях, якія патрабуюць дыстанцыйнага навучання.

Чытайце, вучыцеся і навучайце.

Мікола ВАЎРАЊОК

Дыхаць чыстым паветрам

Дыскусія на 30-ым Фестывалі музыкі Маладой Беларусі, у Барыку, 20 ліпеня 2019 года.

Удзельнікі дыскусіі:

Ліда Пякарская — суарганізатарка апошніх выпускаў „Басовішча”, прадстаўніца (былая старшыня) Беларускага аб’яднання студэнтаў.

Ілона Карпюк — спявачка, грамадская дзяячка, у мінулым старшыня Беларускага аб’яднання студэнтаў і арганізатарка фестывалю „Басовішча”.

Лявон Вольскі — музыка, мастак, пісьменнік, лідар гуртоў „Мроя”, „NRM”, „Zet”, „Крамбамбуля”, удзельнік шматлікіх выпускаў „Басовішча”, у тым першага і апошняга.

Віталь Зыблюк — журналіст, узгадаваны на „Басовішчы”, суарганізатар адбораў удзельнікаў конкурсу „Адборышчаў” у Менску.

Лявон Тарасэвіч — сусветна вядомы мастак, грамадскі дзеяч, суарганізатар першых выпускаў „Басовішча”, як першы ўбачыў у ім патэнцыял на цыклічную імпрэзу; аказаў вялікі ўплыў на беларускую рок-музыку на Беласточчыне на зломе XX і XXI стагоддзяў, між іншым сузаснавальнік і сябра гурта „R.F. Braha”.

Мікола Ваўранюк — мадэратар дыскусіі, журналіст, суарганізатар першага „Басовішча”. Не прапусціў ніводнага выпуску фестывалю.

Мікола Ваўранюк: — Добры дзень. Загалолак нашай дыскусіі растлумачу пазней. Прапаную пачаць ад Лідкі. Няхай нам вытлумачыцца, чаму сёлетні фестываль — апошні.

Ліда Пякарская: — Сёлетні фестываль апошні па многіх прычынах. Пра ўсе сказаць — будзе задоўга. Першая, гэта фінансавая. Сарганізаваць фестываль вельмі дорага. Толькі тыя, якія арганізуюць падобныя мерапрыемствы, могуць уявіць сабе, які гэта кошт сарганізаваць сцэну, аплаціць ахову, артыстаў, якіх варта паслухаць, каб гэта быў якасны *live up*. Гэта па сутнасці ўжо прафесійная імпрэза, а арганізуюць яе студэнты, якія штодзень вучацца ці працуюць у іншым месцы. Гэта для нас ужо было зашмат. Мы доўга думалі, гаварылі з разумнейшымі за нас і прыйшлі да высновы, што можа гэта добры час, — юбілейнае, трыццацтае „Басовішча“, — каб сказаць да пабачэння і дзякуй. Калі гэтая імпрэза яшчэ на высокім узроўні, калі людзі яшчэ яе любяць і на яе прязджаюць.

Мікола Ваўранюк: — У сувязі з тым, што за трыццаць гадоў з’явілася многа міфаў

наконт пачаткаў фестывалю, хто яго і дзе прыдумаў, ці то ў Менску, ці ў Беластоку, і ўсё новыя версіі з’яўляюцца, то я — пакуль яшчэ ёсць тут сродкі масавай інфармацыі, бо ж яны ніколі да канца такіх дэбатаў не застаюцца — хачу са стопрацэнтнай адказнасцю сцвердзіць, што „Басовішча“ нарадзілася ў крузе Беларускага аб’яднання студэнтаў. І ў крузе сябраў БАСу заканчваецца.

Лёнік, памятаю, пасля першага „Басовішча“ мы сарганізавалі ўсяночную дыскусію з пячэннем барана (ён так і да раніцы добра не ўпёкся). Я, праўду кажучы, не спадзяваўся, што мы будзем працягваць нашу задуму. Памятаю, што ты быў адным з тых, якія казалі, што ёсць тут патэнцыял і што трэба гэта рабіць у будучыні. Які ты патэнцыял у ім убачыў, чаму быў за тым, каб „Басовішча“ арганізаваць і арганізаваць. І так, дзякуй Богу і БАСу, яно дакацілася прынамсі да трыццаткі.

Лявон Тарасэвіч: — Хачу сказаць, што Царква нам у гэтым не дапамагала.

Мікола Ваўранюк: — Можа аддзелім інстытуцыю ад рухаючай сілы.

Сядзяць злева:
Лявон Вольскі,
Ілона Карпюк,
Лявон Тарасэвіч,
Мікола Ваўранюк,
Ліда Пякарская,
Віталь Зыблюк

Лявон Тарасэвіч: — Так. Перш за ўсё тады была вялікая энергія. „Басовішча“, з сацыялагічнага гледзішча, было з’явай, якая мусіла наступіць. Дадзены нам кантакт з беларускай музыкай праз Беларускае грамадска-культурнае таварыства, агляды беларускай песні... мы ўжо мелі гэтага ўсяго даволі. Маладое пакаленне стварыла свой погляд на музыку і актыўна яго развівала. Першае „Басовішча“ было з песняй „Прыляцела з крыламі свіння“. Потым яно развівалася і аказалася, што вельмі цяжка, каб на адной сцэне былі тыя, што спяваюць песні паэтычныя і рок-музыка. Цудоўна аддзялілася тая паэтычная частка ў „Бардаўскую восень“ у Бельску-Падляшскім. Тут застаўся рок. Я думаю, што яшчэ вышэй адна з’ява: кабарэ, бо мы, сяляне-беларусы, не патрапім з сябе смяяцца. Таму такое штось было нам патрэбнае. Ну і колькі было сіл, настолькі вырастала „Басовішча“. І вырасталі гурты пры нас. То ж першы прыз здабыла „Крама“ на трэцім „Басовішчы“. Таксама развівалася гурт „Уліс“, пры якім і вырастала частка з нас. Калі б не тыя гурты, якія прыезджалі з Менска і намнога перабівалі, так сказаць, наш бельска-гайнаўскі напеў, што часта

абазначаў гітару і вершы Віктара Шведа, або Алеся Барскага, каб не „Басовішча“, то і рокавая музыка на Беласточчыне намнога пазней дасягнула б гэтага ўзроўню, які паказвала тут на сцэне ў Гарадку.

Першым нашым гуртом, які зраўняўся з менскімі, была рокавая фармацыя „Брага“. Потым паявіліся „RIMA“, „Ho&Friends“. Можна сказаць, калі б не „Басовішча“, то і рокавая музыка на Беласточчыне намнога пазней дасягнула б гэтага ўзроўню, які паказвала тут, на сцэне ў Гарадку. Адбылося так, што намнога вышэйшы інтэлектуальны ўзровень, які быў на Беларусі, сустрэўся на гэтай зямлі, у такім П’эмонціку, якім аказалася Гарадоцкая гміна, у якой была беларуская ўлада. І да гэтага кантакт з гуртамі, якія прыезджалі з Польшчы. Гэта ўсё стварала тусоўку, якая давала нам развіццё. Нармальна, што калі прайшло трыццаць гадоў, то змянілася і музыка, і людзі. У адно я толькі не магу паверыць, што гэта апошняе „Басовішча“. Калі хтосьці не хоча рабіць наступнага, то зробіць іншыя. Толькі гэта трэба рабіць, думаю, па-іншаму. Усе студэнцыя імпрэзы, якія

я ведаю, не робяць студэнты, а дарослыя людзі ў супрацоўніцтве са студэнтамі. Патрэбная нейкая форма, напрыклад *Stowarzyszenie Basowiszcza*, у якім былі б і студэнты, і якое рабіла б чарговыя імпрэзы. Ад самага пачатку, як помню, не было такіх грошай, якіх бы мы хацелі. Трэба ўмець іх здабыць і рабіць сваё. Не можна, аднак, гаварыць перад імпрэзай, што яна апошняя, бо гэта дзейнічае як якаясь дыверсія. Няхай скончыцца гэта „Басовішча“ і калі пасля не будзе каму рабіць, то тады казаць, што ўсё скончылася. Але не гаварыць сёння, што гэта апошняе „Басовішча“, бо мне ўжо, блядзь, надаела цэлы час тут на горцы адказваць на пытанне, ці гэта сапраўды апошняе „Басовішча“, ці не.

Мікола Ваўранюк: — Можна аднак дзякуючы таму, што так казалі, больш людзей прыехала на „Басовішча“ і таму цябе так часта пытаюць, а то не было б з кім тут ужо гаварыць.

Лявон Тарасэвіч: — То я б сказаў, што заўтра не будзе Польшчы.

Мікола Ваўранюк: — „Басовішча“, каб некаторыя сабе ўсвядомілі, узнікала ў такой абстаноўцы, што тут, непадалёк, была непразная мяжа, не было ніякага пераходу. Мы на адной студэнцкай вандроўцы (якія называлі рэйдамі) на шлагбаўме ў Баброўніках выпілі бутэльку гарэкі і разбілі шкло на брукаванай костцы старой дарогі на Ваўкавыск за тое, каб калісьці тую мяжу адчынілі. Самая папулярная песня на першым „Басовішчы“ была „Калі імперыя знікне“ гурта „Уліс“. І гэта было пра тую імперыю, якая яшчэ існавала, пра Савецкі Саюз. У такіх рэаліях нараджалася „Басовішча“. Паколькі Лёнік узгадаў тут некаторыя гурты, якія ўзніклі на Беласточчыне дзякуючы „Басовішчу“, то я яшчэ дадам „Zero-85“. А на першым „Басовішчы“, апрача „Уліса“, была яшчэ „Мроя“. Мяне ўчора спыталі, ці гэта быў першы вялікі канцэрт „Мрой“? Лявон, пэўна гэта быў не першы ваш канцэрт, бо тады мы б проста вас не запрасілі. І не ведаю, ці для вас быў гэта вялікі канцэрт. Як табе тое першае „Басовішча“ ўспамінаецца і тыя варункі, у якіх прыйшлося выступаць?

Сядзяць злева:
Лявон Вольскі,
Ілона Карпюк,
Лявон Тарасэвіч,
Мікола Ваўранюк,
Ліда Пякарская

Лявон Вольскі: — Для нас гэта быў, безумоўна, не першы вялікі канцэрт, але сама прапанова была вельмі цікавая. Тут стварылася такая дзіўная сумесь грыму-чая, быццам бы гэта беларуская вёска і шмат людзей размаўляе па-беларуску або на польска-беларускай трасянцы. Мы сюды ехалі з Гданьска, дзе ігралі на фестывалі „Rock Mafia”. Там было ўсё такое звычайнае, звычайны рок-фестываль, шмат людзей, арганізацыя, а тут было нешта вельмі душэўнае, цікавае. Для нас гэта было вельмі нетыповае. Мы ўжо да гэтага гралі на фестывалях, паколькі перад развалам Савецкага Саюза было папулярна рабіць фестывалі, у нас, у Беларусі шмат іх было, мы ездзілі таксама ва Украіну. „Басовішча” з самага пачатку было выключнае, я б сказаў выбітнае сярод тых усіх фестываляў. Ты ж памятаеш, як гэта было. Шмат людзей прыехала з Беларусі, такіх прагрэсіўных, у розным узросце. Прыйшлі мясцовыя з Гарадка, пасцялілі пледзікі, паставілі пляшку, дасталі закуску, усёй сям’ёй селі. Гэта была вось такая сумесь усяго несумяшчальнага. Як сёння ў Пронары – гасцініцы ў Валілах.

Калі тут не працавалі яшчэ кропкі, дзе наліваюць піва і даюць закуску, то народ пацягнуўся ў Пронар. Яны стаяць такія не вельмі свежыя, хочуць піва папіць, а тут праходзіць адначасова нейкая праваслаўная канферэнцыя ў зале наверху. Усе тыя нармальныя панкі, рокеры, проста сучасныя людзі, у якіх розныя колеры валасоў, розныя страі, стаяць у чарзе, чакаюць піва і закускі. Тут спускаюцца тыя ўдзельнікі канферэнцыі. Я таксама стаю дваццаты ў чарзе, бо жыву ў тым Пронары. Бацюшка нешта там спявае за шырмай... Вось такое было і першае „Басовішча”. Тут рок, а тут сядзяць людзі на пледах. Нас вельмі гэта скарыла адразу. Гэта было нешта вельмі-вельмі цікавае.

Мікола Ваўранюк: — Мне здаецца, што адразу пасля першага, ці лепш сказаць першых „Басовішчаў”, у Беларусі з’явіўся міф „Басовішча”, большы за саму імпрэзу. Ты пра гэта калісьці сказаў больш-менш такімі словамі (так прынамсі перадаў журналіст „Нівы”): „Маладыя людзі, якія займаюцца музыкай у Беларусі, думаюць, што трэба арыентавацца або на Маскву,

або на Польшчу. Хаця гэта памылковае мысленне, але ў нечым дае станоўчыя вынікі. Гурты ў Польшчу стараюцца прабіцца праз „Басовішча“, а дзеля гэтага пачынаюць іграць па-беларуску. Раз за сеенае зерне нацыяналізму ўжо ў іх застаецца“. Гэта было сказанае гады таму, ці сёння ты гэта паўтарыў бы?

Лявон Вольскі: — Гэта было вельмі даўно. Цяпер гэта не так актуальна, таму што мы бачым як шмат якія лаўрэаты гран-пры „Басовішча“ зніклі без ніякага следу. Гэта нават вельмі цікава для мяне, феноменальна. Як людзі змагаюцца, перакладаюць праграму на беларускую мову ці пішуць беларускамоўныя песні адмыслова, каб паехаць на „Басовішча“, там перамагаюць, займаюць нейкае месца, прыязджаюць назад і распадаюцца ці проста недзе знікаюць? Гэта паказальнік таго, што ў Беларусі не склалася з незалежным шоў-бізнесам. З дзяржаўным збольшага склалася, а з незалежным не. Ясна, што ніхто не прабеўца ў Польшчу праз „Басовішча“. Была феноменальная

сітуацыя з „NRM“, можа быць і „Басовішча“ адыграла пэўную ролю. Ёля Кільян рэгулярна прыязджала на „Басовішча“, каб паслухаць, а потым прасоўвала „NRM“ у Польшчы. Больш асабліва так ніхто не паездзіў.

Мікола Ваўранюк: — Менеджары крутыя сюды не кінуліся, але ж сяброўскія сувязі завязаліся, якія таксама ў нечым дапамагалі.

Лявон Вольскі: — Так. Хаця я магу сказаць, што прыязджалі сюды менеджары. Слухаць „Краму“ прыязджаў адзін. Прыязджалі людзі, але штосьці не спадабалася напэўна.

Мікола Ваўранюк: — Хто б не гаварыў пра „Басовішча“, то першае, што падкрэслівае, гэта атмосфера імпрэзы. Ніхто не кажа, што гэта эпохальная падзея, якая стварыла новыя музычныя жанры, прабіла новыя шляхі ў сусветным маштабе. А ўсе звяртаюць увагу на незвычайную атмосферу. Можа ў тым і вартасць

фестывалю. Лявон Тарасэвіч сказаў, што студэнцкіх імпрэз не робяць студэнты, але так было і раней, яшчэ пры камуне. Заўсёды дзеля гэтага былі нейкія старэйшыя дзядзькі. Мы таксама пра гэта не раз гаварылі, здаецца ўжо на трэцім ці чацвёртым „Басовішчы” паявіліся галасы, што трэба яго прафесіяналізаваць. Гэтага не адбылося. Ад пачатку і да канца яно рабілася гуртом людзей больш ці менш адказных. Дзякуючы таму на „Басовішчы” з’яўляліся новыя пакаленні людзей. І так па-мойму з’явілася Ілона. Якія былі твае пачаткі?

Ілона Карпюк: — Мае пачаткі былі звычайныя. Мелі мы свой школьны гурт. Дзе з такім гуртом, які спявае па-беларуску выступіць, куды паехаць? Былі толькі фэсты ў Бельску, Гайнаўцы, ці па вёсках. Хацелася зайграць на іншай сцэне. Такая была толькі адна — „Басовішча”. Тады, у канцы дзевяностых, было больш моладзевых гуртоў і ў Гайнаўцы, і ў Бельску, якія шчыра спявалі па-беларуску, бо выходзіліся ў такіх абставінах. А „Басовішча” было адзіным месцам, дзе можна было шырэй праяўляць сваю цікаўнасць да музыкі і мовы. Па-рознаму мы з гэтай мовай спраўляліся ў той час...

Мікола Ваўранюк: — Націскаю як знаю.

Ілона Карпюк: — Дакладна так. Гэта таму, што мы жывем у Польшчы, а не ў Беларусі. Большасць з нас не вывучае беларускай літаратурнай мовы, чуем розныя гаворкі, якія нам блытаюцца. Так у нас было і ёсць. Аднак, калі выступілі тут на сцэне, а я тады дзейнічала ў ліцэі ў Гайнаўцы ў Клубе спраў беларускіх, у той час, калі нам было па 17-18 гадоў, справы тоеснасці былі для нас вельмі важныя, мы пыталі бацькоў, кім яны сябе адчуваюць, кім запісваюцца ў перапісах.

Мікола Ваўранюк: — Клуб спраў беларускіх у беларускім ліцэі гэта нешта такое як у Беларусі Таварыства беларускай мовы.

Ілона Карпюк: — Можна так сказаць. Але то было адзінае месца, дзе мы маглі даведацца чагосьці больш, чым у хаце. А ў хаце найчасцей не даведваліся нічога. Так як я сказала, адважнейшыя з нас пыталіся ў бацькоў, кім яны ёсць. Не кожны бацька меў адвагу адказаць, кім ён сябе адчувае. Таму ты мусіў сам рашаць. Такія клубы ў Гайнаўцы ці Бельску дапамагалі, бо мы траплялі ў круг людзей, якія таксама хацелі даведацца чагосьці больш пра сваіх продкаў, пра сваё мінулае, пра тое, кім мы ёсць. І музыка некаторым дапамагала адказаць на гэтае пытанне. „Басовішча” было такім месцам, да якога імкнуліся. Хто граў, то, вядома, хацеў зайграць на сцэне. А хто не граў, той ехаў сюды, каб стаць часткай мерапрыемства, каб адчуць яго атмасферу, каб крыху ў той атмасферы пажыць, падыхаць беларускім паветрам, каб можа нешта больш зразумець. А некаторыя проста хацелі пагуляць у добрай тусоўцы. Я не прыехала сюды толькі пагуляць, бо ад першага выступу адразу нейкім чынам запуталася ў БАС, і то на гады. Шмат разоў з сябрамі арганізавала я фестываль. А калі ўжо выйшла з БАСу, засталася мне музыка. І так мая гісторыя замыкае кола на „Басовішчы”.

Мікола Ваўранюк: — Арганізатар другога выпуску фестывалю, у 1991 годзе, Багдан Сіманенка нядаўна сказаў Бельсату, што калісьці запрашалі гурты такім чынам: трэба было паехаць у Беларусь і напіцца з музыкамі, пагаварыць цэлую ноч... Не было іншага спосабу. Ніхто пра ніякія адборы і не думаў. Для мяне асабіста такая з’ява як „Адборышча” ў Менску таксама нешта невядомае. Калі такое з’явілася?

Віталь Зыблук: — Гэта быў 1999 год. З’явілася новая генерацыя музыкаў, такіх як „Млын”, „Exist”, якія самастойна ездзілі на „Басовішча” і прымалі ўдзел у конкурсе. На той час арганізатарам быў Міраслаў Пац. Віталь Супрановіч, які ўзначальваў Беларускаю музычную альтэрнатыву

выйшаў з прапановай: давай паспрабуем зрабіць адборачны тур. Такім чынам у 2000 годзе ў Мінску адбыўся першы адборачны тур у клубе, які на той час называўся „Рэзервацыя”, цяпер гэта „А-клуб”. Невялічкае памяшканне, шмат гуртоў, не скажу, што быў вялікі ажыятаж прэсы, але газета „Навінкі” зрабіла цікавы комікс, як патрапіць на „Басовішча”.

Мікола Ваўранюк: — „Навінкі” гэта такое не зусім сур’ёзнае анархісцкае выданне.

Віталь Зыблюк: — Так. Але галоўны пасыл комікса быў такі, што каб патрапіць на „Басовішча”, трэба даць хабар Супрановічу. Насамрэч першы адбор быў даволі такі аматарскі, але пасля яго быў сарганізаваны аўтобус, які давёз музыкаў на фестываль. Пасля ўсё стала на іншыя колы. Адбор у 2001-ым і ў наступных гадах праходзіў два дні. Калі не памыляюся, то па шэсцьдзесят гуртоў прымала ўдзел у адборачных турах. Ажыятаж да „Басовішча” быў проста неверагодны і нечаканы. Для беларускіх гуртоў гэта было

вельмі важна, бо фестывалю ў Беларусі на той момант амаль не было. Выступаць не было дзе, запісваць альбомы не было дзе, бо нармальных студый не існавала, а тут была магчымасць з’ездзіць на „Басовішча”, атрымаць прыз, а гэта ў тых часы азначала 40-50 гадзін запісу ў студыі. Пры чым прызоў было некалькі і амаль усе атрымлівалі нейкія магчымасці запісаць сваю музыку. Таму кожны гурт, які ў пачатку 2000-ых прыязджаў на „Басовішча” праз конкурс у Менску, так ці інакш займеў запісы, магчыма нават свае першыя. „Partyzone” запісаў свой першы альбом у Беластоку, „Indyga”, „Post Scriptum”. Іншыя таксама скарысталіся гэтай магчымасцю. Як сказаў Лявон, ёсць нешта дзіўнае, што пераможцы „Басовішча” першых 2000-ых гадоў ужо пэўна не існуюць. Мы жартавалі, што відаць ёсць нейкая карма, перамагаеш на „Басовішчы”, яшчэ год ці два целепаешся і знікаеш. Чаму так адбываецца, не ведаю. Думаю, што прычына ў тым, што калі вяртаешся ў Беларусь, разумееш, што нідзе не тыкнуешся акрамя таго ж „Басовішча”. У Мінску цябе чакае адзін ці паўтара клуба, паўфестывалю

ў Беларусі і ты непатрэбны ні дзяржаўнаму тэлебачанню, ні радыё, ні іншым медыя. Усё працягвае жыць у такім расейскім культурным асяроддзі. Магчыма калі б ты прыехаў пераможцам нейкага расейскага фестывалю, да цябе ставіліся б трохі інакш. Ну і магчыма шмат якія гурты гэта проста дэмагавуе і да таго ж людзі вырастаюць і разумеюць, што не ідзе папулярнасць, што ты не можаш тыркацца шмат гадоў без канцэртаў, без нармальнага запісаў, без фестывалю. І магчыма гэта з'яўляецца падставай да таго, каб гурты зніклі.

Мікола Ваўранюк: — Паколькі тыя гурты дзякуючы „Басовішчу“ набіралі моцы, то я не бачу віны „Басовішча“ ў тым, што яны потым развязліся.

Віталь Зыблук: — Гэта ясна, віны ў тым „Басовішча“ няма.

Мікола Ваўранюк: — Нас аднак сёння найбольш хвалюе тое, што з „Басовішчам“ адбываецца цяпер. Лявон Тарасэвіч сказаў, што яго страшэнна знервала заява, што гэта апошняе „Басовішча“. Думаю, што аб'явавых людзей да гэтай заявы няма. Мяне яна крыху інакш кранула. Віталь, ведаеш беларускую музычную сцэну, ведаеш „Басовішча“, скажы, як ты да гэтага аднёсся?

Віталь Зыблук: — Канешне, я аднёсся з сумам. Сёлета я дваццаты раз на „Басовішчы“. Я нават жартаваў, што гэта такая рэч як Новы год, дзе б ты не быў, а „Басовішча“ плануі. З іншага боку таксама з разуменнем стаўлюся, бо ў пэўным сэнсе „Басовішча“ выканалі сваю місію, узяла беларускую музыку, заразіла беларусаў жаданнем спяваць па-беларуску. Але зараз такі этап, калі паглядзець на „Басовішча“ апошніх гадоў, нічога не мяняецца ў плане самой беларускай музыкі. І калі мы кажам пра музычны фестываль, то сапраўды прывезці штосьці ўвесь час новае беларускае, каб фестываль жыві і аднаўляўся, гэта дастаткова

цяжка. Мы бачым усе адны і тыя ж гурты, можа з аднаго боку гэта добра, але вось бачыце, Лявон Вольскі з першага „Басовішча“ і да апошняга... І, на жаль, у нас такога ўзроўню другога Лявона, трэцяга, пятага... яшчэ не з'явілася, хаця павінна было гэта быць. Кожны год павінна быць амаладжэнне і павінны з'явіцца моцныя зоркі, якія перамагаюць на „Басовішчы“, вяртаюцца ў Беларусь, набіраюць абароты і ўжо прыязджаюць як сапраўдныя зоркі, на якія прыходзіць нармальна колькасць людзей. З апошніх гадоў толькі адзін такі прыклад „Naviband“, а так... ну, не хачу пакрыўдзіць ніякія гурты, бо гэта хутчэй за ўсё не іх праблема, а праблема таго асяроддзя, у якім яны існуюць у Беларусі і зацікаўленасці саміх беларусаў беларушчынай. Вось просты прыклад „Рок за баброў“, здаецца беларускі фестываль у Беларусі, але беларускія гедлайнеры выконваюць функцыю разагрэву перад расейскімі зоркамі. Там выступаюць расейскія рэперы, але беларусы ўсё адно выконваюць ролю другога плану, нават у сябе ў краіне. Ну я тут пайшоў далей, а вяртаючыся да „Басовішча“, то яно выканалі сваю ролю, можа з гонарам закрывацца, але гэта не азначае, што нічога на гэтым месцы не павінна адкрывацца новага. Таму што грэх, каб такое месца прападала. Ідэальнае месца для вялікага фестывалю, побач Літва, побач Беларусь, тут Польшча і магчыма трэба думаць над новым фарматам, які будзе аб'ядноўваць гэтыя краіны. Можа трэба ісці ў бок камерцыялізацыі, каб не разлічваць на дапамогу польскіх улад, а выжываць самім. Але гэта ўжо напэўна справа будучыні. Скажу толькі, што на ўсялякі выпадак я на наступны год забраніраваў апартаменты тут.

Мікола Ваўранюк: — Во якая якасная змена „Басовішча“, апартаменты браніруюць... Лідка, ці хочаш нешта дадаць? Наймацней прагучала тут, што не стае грошай, але Лёнік Тарасэвіч слушна адзначыў, што іх ніколі не было. Іх ніколі няма столькі, колькі б нам хацелася. Якія

іншыя прычыны вашага рашэння? Ты ж таксама ведаеш беларускую музычную сцэну, удзельнічаеш у „Адборышчах”. Ці яна ў нечым паўплывала на вас? І ці ёсць магчымасць змены рашэння аб закрыцці фестывалю?

Ліда Пякарская: — Напэўна рашэння не памяняем. Гэта было б не *fair* у адносінах да гледачоў. Нашы словы, гэта не нейкі *fake*. Так як сказаў Віталь, усе бачаць, што ў апошніх гадах *line up* не надта мяняўся. Не хачу сказаць, што ён быў нудны, але можа можна было паказаць больш. Мы, аднак, такой магчымасці не мелі. Я не ўяўляю сабе камерцыялізацыі „Басовішча”, нейкіх квіткоў. Можа нешта новае будзе, але не „Басовішча”. Калі сёння кажам, што гэта апошняе „Басовішча”, то праз тыдзень не аб’явім: добра, трыццаць першае „Басовішча” праз год.

Мікола Ваўранюк: — Лёнік, ці ўсё-такі ёсць сэнс, каб маладыя людзі цягнулі тое, што прыдумалі іх бацькі, насуперак матэрыяльным і нематэрыяльным абставінам, насуперак зменам у свеце? Калі ёсць запатрабаванне на беларускі рок, на беларускую культуру, то пустога месца не бывае. Можа будзе нешта новае, але ці варта даваць яму шыльду „Басовішча”? Па-другое, калі так многія перажываюць за лёс „Басовішча”, то маглі дапамагчы. Маладыя людзі сарганізавалі зборку грошай у інтэрнэце і яны ганарацца тым, што назбіралі звыш пятнаццаці тысяч. Супер, што людзі адгукнуліся, але за пятнаццаць тысяч то можна дзень народзінаў старшыні Беларускага аб’яднання студэнтаў зрабіць, а не фестываль. Каб тыя людзі скінуліся на сто пяцьдзсят тысяч, трыста тысяч, было б ясна, што гэты фестываль патрэбны яшчэ камусьці апрача басаўцаў, іх бацькоў і групкі мастацтва.

Лявон Тарасэвіч: — Я хацеў бы вярнуцца яшчэ да мовы, бо так склалася, што жывем у дзвюх дзяржавах і заўсёды ёсць так, што якія грошы, такая мова. Нас

часта здзіўляе беларуская мова на той старане граніцы, перасякнутая русізмамі. У нас ёсць многа паланізмаў і гэта натуральнае. З другога боку, гэта крэатыўная сітуацыя, каб мова развівалася. Бачу пазітыў у тым, што тут ёсць тусоўка дзвюх груп беларусаў. Але найважнейшае, каб адчуваць сябе беларусам. Не ўсе ірландцы гавораць на ірландскай мове, а ўсё-такі адчуваюць сябе ірландцамі. Другая справа гэта тое, што няма вялікай беларускай музычнай сцэны, з якой можна было б жыць. Гэта такая сітуацыя, калі б я меў прэтэнзіі да Беластока, што не магу тут развіваць сваё мастацтва. Нармальна, што едзеш развівацца туды, дзе ёсць інтэлектуальныя партнёры, але гэта не абазначае, што не можна тут жыць і ствараць. Гэта датычыць таксама гуртоў. Трэба перамагаць абмежаванні і граць там, дзе можна. Калі гляну назад, то бачу, што сёння на Беласточчыне іншая беларускасць. Яшчэ ў 1993 годзе была вялікая атака беластоцкай прэсы на тое, што тут спяваюць па-беларуску. У той час цяжка было гаварыць на вуліцы Беластока па-беларуску, каб табе хтосьці не звярнуў увагі. А бацькі так выхоўвалі дзяцей, бо мелі для гэтага падставы. Калі ёсць людзі, якія да чагосьці не прызнаюцца, то часта не віна гэтых людзей. Трэба глянуць шырэй, на дзяржаву, на ўмовы, чаму так адбываецца. „Басовішча” мела вялікі ўплыў на развіццё беларускай мовы і значэнне беларускай прысутнасці на Беласточчыне і ў Польшчы. Памятайма пра гэта, што мы, як грамада ў цэлым, развіваемся пры „Басовішчы”. Калі хтосьці працаваў у шоў-бізнесе, ці нешта ствараў, той ведае, як цяжка стварыць назоў і надаць яму якасць. Так што калі трыццаць гадоў ёсць „Басовішча”, то трэба быць дурнем, каб яго страціць. А другая рэч такая, што будзе так, якая ёсць моладзь. Мяне сённяшняя атмасфера не здзіўляе. Калі я працую са студэнтамі палякамі, то яны таксама такія ружовыя князі, якім нічога не хочацца, за іх трэба ўсё зрабіць. Так што дайма шанс, каб штосьці адбылося, каб прайшоў час і пабачым як будзе. Ці

хтосьці ў шырэйшай грамадзе перадыскутаваў тое, што гэта апошняе „Басовішча”? Калі я гэтае пачуў, для мяне было гэта неспадзеўкай.

Мікола Ваўранюк: — Лёнік Тарасэвіч назваў дзве групы, для якіх „Басовішча” важнае: беларусаў з Беларусі і беларусаў з Польшчы. Я б яшчэ дадаў палякаў, перш-наперш з Беластоцчыны, але таксама з іншых рэгіёнаў Польшчы. „Басовішча” за трыццаць гадоў збудавала салідны мост паміж беларускай і польскай моладдзю. Прынамсі я ў Беластоку гэта назіраю. Ведаю шмат маладых палякаў, якія плануюць вакацыі з улікам таго, што ў палове ліпеня ёсць „Басовішча”.

Цяпер Лявон Вольскі, вінаваты, што ў Беларусі ўсё не з’яўляюцца лепшыя музыкі за яго і што праграма фестывалю, ці як цяпер кажуць *line up* не можа без яго абысціся. Што ты думаеш наконт апошняга ці неапошняга „Басовішча”?

Лявон Вольскі: — Мікола, што мне думаць? Я выканаўца, мяне запрасілі, зрабіў саўндчэк, паспрабаваў заграць канцэрт з пераменным поспехам... Калі сапраўды арганізатары палічылі, што далей цягнуць вельмі цяжка, я гэта разумею. Вельмі цяжка, бо ўсе патрабуюць прафесіяналізму, музыкі патрабуюць прафесійнага падыходу ў кожнай дробязі, пачынаючы з апаратуры, сканчаючы засяленнем. Быў такі перыяд, можа пачатак дзвюхтысячных, калі музыкі ехалі на „Басовішча” і ўсім не падабалася: ой, якая тут паганая арганізацыя, усё пагана. На наступны год яны зноў ехалі. Я ў іх пытаўся: дык чаго ж ты едзеш, ну не падабалася ж зусім нічога? Ай, адчапіся! Вось так, ездзілі, не падабалася, а ездзілі і ўвесь час мелі прэтэнзіі да арганізатараў. Я казаў, гэта ж не прафесійны фестываль, а студэнцкі, можаце не ехаць. А яны — не, зноў паедзем. Ёсць, канешне, арганізацыйная стома, з пакалення ў пакаленне перадаецца. Урэшце людзі не

вытрымліваюць. Я не буду корпацца, якія падставы для такіх глабальных рашэнняў. Безумоўна, вельмі шкада, трыццаць гадоў, з якіх я можа ў пяці фестывалях не ўдзельнічаў. Праўда, не заўсёды запрашалі, бо былі арганізатары, якім не падабалася, што я раблю ў сваіх праектах. Іх права, я не крыўдаваў, я ўжо не быў такі юны як напачатку „Басовішча“. Тады б я безумоўна страшна пакрыўдзіўся. Але не так даўно, гадоў таму пяць ці шэсць не запрасілі, я запытаўся чаму, адказалі: не падабаецца. Клас, нічога страшнага. Мне таксама не ўсё падабаецца сярод музыкі сучаснай і несучаснай. Таму давайце паглядзім, пройдзе год, два, ці з’явіцца нешта новае на гэтым месцы, ці адродзіцца гэтае, можа нехта іншы падхопіць эстафетную палачку. Я не арганізатар, не маю ніякага дачынення да арганізацыі, я выканаўца, проста хацеў бы паглядзець, ці будзе працягвацца, ці нешта новае народзіцца на гэтым месцы, якое не можа безумоўна быць пустым. Дзякуй. *(Лявон Вольскі сыходзіць на рэпетыцыю.)*

Мікола Ваўранюк: — Ілона, арганізатараў заўсёды бэсцілі, нават калі не было яшчэ інтэрнэту, фэйсбука і мы не ведалі слова „хейт“, то хейт заўсёды быў. Як праз гэта праходзілі маладыя людзі? Як з гэтым жыць?

Ілона Карпюк: — У тыя часы, калі мы арганізавалі фестываль, мусілі змірыцца з тым, што музыкі гаварылі: фестываль непрафесійны. Але яны былі так сама непрафесійныя як і мы. Яны ніколі не былі на час, ніколі не былі там, дзе трэба, ніколі не рабілі таго, чаго ад іх патрабавалі. Такі быў час. Цяпер жывем у іншы час, разумеем, што сёння ёсць іншыя патрабаванні. Разумею студэнтаў, што цяжка быць прафесійным настолькі, наколькі ад іх патрабуецца і з хейтам можна мець праблему. Тады, калі мы арганізавалі фестываль, сапраўды на хейт звярталі менш увагі, бо мы разумелі, што робім нешта важнае. „Басовішча“ было ў нашых сэрцах і галовах і, не баюся таго сказаць, мы адчувалі, што прадаўжаем місію нашых...

дзядзькоў, а ў некаторых выпадках амаль бацькоў. Мы адчувалі, што матор за-дзейнічаў і трэба рабіць. Ніхто не думаў, што нам не выходзіць або не хапае нам энергіі, а яе сапраўды не хапала, бо круг, які арганізаваў фестываль, заўсёды быў невялікі. З грашыма заўсёды было так сама — іх не хапала. Не ведаю, як сёння справа грошай выглядае ў адносінах да рынку, ганарараў і так далей. Нейкіх пятнаццаць гадоў таму мы той бюджэт у якіхсьці спосаб дамыкалі. Дацягвалі да нуля на такім узроўні, які быў. Калі б хацелі падымацца вышэй, бюджэт не зачыніўся б ніколі. Я разумею, што так ёсць і сёння, а ўвесці квіткі немагчыма, бо гэта прарэчыла б духу свабоды. Тым не менш, вонкавы свет стварыў намнога больш абмежаванняў. Музычны рынак Беларусі гэта пэўна адзін з фактараў, які давёў арганізатараў да такога рашэння. Што тычыцца мовы, Лявон Тарасэвіч сказаў, што можна быць ірландцам і не гаварыць па-ірландску. Дык як быць арганізатарам Фестывалю музыкі Маладой Беларусі? Хочам паказаць маладую Беларусь, ці абмяжоўваем сябе ідэйна і прынцыпова да беларускай мовы? У гэтых умовах проста не зможам рабіць фестывалю і прытрымлівацца гэтага прынцыпу. Тут маем яшчэ такую сітуацыю, што гаворым пра імпрэзу беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы, а калі гаворка пераходзіць на музыку, то выключна на тую, якая ствараецца па другі бок мяжы. Мы не ствараем тут нічога. Калі „Басовішча“ мае праўляць творчасць беларускай меншасці ў Польшчы, то мы не маем чаго паказаць.

Мікола Ваўранюк: — Святой памяці Сакрат Яновіч гаварыў, што меншасць такая, якая большасць, значыць, якія адносіны большасці да яе. Любіў яшчэ гэта параўноўваць вобразна да адносінаў паміж жабай і каровай. Калі карова наступае на жабу, то нават таго не адчувае, а жаба... ужо больш нічога не адчувае. Лёнік, ты гаварыў пра адвагу меншасці гаварыць на роднай мове. Памятаеш, з мовай быў

добры тэст, трэба было ў цягніку дэманстравальна голасна гаварыць па-беларуску і калі камусьці было гэта не даспадобы і ён пакідаў купэ, то абзначала тваю перамогу — ён пакінуў купэ, а не ты. Потым было толькі лягчэй.

Я дзесьці гадоў пяць таму прачытаў у „Ніве“ такое выказванне Юркі Асенніка, у якім ён параўнаў цяперашнюю сітуацыю беларускіх музыкаў з той, калі ўзнікала „Басовішча“. Маўляў, цяпер маюць усё, інструменты супер, маюць дзе рэпетаваць, іграюць чыста. Не маюць толькі аднаго, не зачпляюць за сэрца. Лёнік, ты слухаш гэтыя гурты кожны год, што цябе апошнім часам зачпіла за сэрца? Пакуль дам слова, яшчэ толькі адна дыгрэсія. Учора „Рэлікт“ зайграў „Пляц Францыска“ гурту „Уліс“ і не было да гэтай песні людзей абыякавых. Чаму сёння не пішуцца такія песні? Не маю на думцы такіх самых, але такія, якія б чаплялі за сэрца.

Лявон Тарасэвіч: — Які час, такая музыка. Мне бракуе аднаго: такога рока, які мяняў бы свет. Рокавая музыка, гэта музыка супраціву. Яна заўсёды была ў кантрасце да культуры, якая на той час існавала, яна пераломвала бар’еры, яна крычала маладым голасам, чаго людзі хочучь. І гэтага мне бракуе, бо як я слухаю каманды, якія імітуюць прошлае, у якіх адзваюцца колішнія песні, то мне слухаць не хочацца. Учарашні „Пляц Францыска“ паказвае, якую энергію меў гурт „Уліс“ у той час, калі выступаў тут, ці граў у Менску.

Мікола Ваўранюк: — І інтэлектуальны зарад.

Лявон Тарасэвіч: — Так, безумоўна. Думаю, што не было б „Брагі“, калі б не „Уліс“. А на конт таго, што няма як развівацца. Калі канчаўся этап „Брагі“, я Юрку (Асенніку — М. В.) гаварыў: ідзі і працуй з палякамі. Бо на сённяшні дзень сярод беларусаў не маеш з кім працаваць. І тое, што Юрка знайшоў у Беластоку такіх палякаў, з якімі можна было працаваць,

то гэтая музыка ўвайшла на вышэйшы ўзровень. Памятаю той час, калі „Zero-85” першы раз выступіў і цэлая грамада беларусаў, нашых равеснікаў, з усмешкай, негатыўна да гэтага аднялася. Яшчэ парваўся ток тады... і смяяліся, эээ, як заўсёды. Але пабачце, колькі прайшло гадоў і мы вяртаемся да таго, што было тады. Мусіць быць заўсёды крык маладога пакалення, маладыя людзі мусяць ствараць новую рэчаіснасць, бо калі яны гэтага не зрабляць, застануцца ззаду і ніхто пра іх не будзе памятаць. Заўсёды ёсць так, што як бабця, мама і ўнучка слухаюць тую самую музыку, то або бабця такая развітая, што спявае рэп, або дачка спявае разам з бабуляй яе песні. Мусім выбіраць. Калі не будзе рока, калі не будзе мастацтва, то народ проста згіне. Народ мусіць мець мастацтва, у ім таксама месціцца рокавая музыка. Як ёсць мастацтва, як ёсць рок, то грамада развіваецца і ідзе разам з іншымі. А калі не стварае новага, то іншыя ідуць дапераду, а ты застаешся ззаду. Як тыя гістарычныя яцвягі, якія зліліся з іншымі нацыямі і іх няма. Думаю, што маладыя людзі павінны будаваць сваю беларускасць, падаваць свой голас разам з людзьмі, якія для іх ёсць інтэлектуальнымі партнёрамі. У Беластоку няма магчымасці развіцця. Калі ў Сейнах выходзіць больш кніжак і яны на вышэйшым узроўні, чым у Беластоку, то паказвае, дзе ёсць патэнцыял. Калі ёсць мастакі, пісьменнікі, паэты, творцы з Беласточчыны, а няма з Беластока, калі ўзнагароду Казанэцкага даюць гісторыкам, а не паэтам, то паказвае інтэлектуальны патэнцыял гэтага горада. Таму хачу сказаць маладым, каб не аглядаліся, каб будавалі сваё і проста ішлі наперад. Што тут больш гаварыць?

Мікола Ваўранюк: — І на старце адбылі абавязковую пілігрымку ў фонд „Памежжа” („Pogranicze”) у Сейнах. Гэта кожнаму добра робіць.

Лявон Тарасэвіч: — Калі б я меў чатырох з такім патэнцыялам у Гарадку, то рэвалюцыю зрабіў бы.

Мікола Ваўранюк: — Ці хтосьці хоча ўзяць слова? Ці хтосьці мае рэцэпт на даўгавечнасць, несмяротнасць „Басовішча”? Ці хтосьці хоча пакрытыкаваць арганізатараў?

Лявон Тарасэвіч: — Я яшчэ да гэтай крытыкі. У нашым асяроддзі, якое выводзіцца з сялянства, крытыка прымаецца як штосьці дрэннае. А праўда такая, што без крытыкі няма развіцця. Крытыка мусіць быць і не трэба абражацца.

Голас з публікі: — Маё імя Кірыл. Маю пытанне наконт будучыні фестывалю. Што мы, простыя глядачы з Беларусі, можам зрабіць, каб наступныя „Басовішчы” адбыліся? Для нас гэта моцная сувязь з беларусамі Беласточчыны і важная летняя музычная імпрэза. Я, напрыклад, не ведаў пра збор грошай, а пэўную суму скінуў бы. Можа трэба было гэтую петыцыю грамчэй абвесціць? Яшчэ такі аспект. Цяпер нават у дзяржаўных колах Беларусі пэўны зварот да нацыянальнага ёсць. Мабыць, Міністэрства замежных спраў пэўнае фінансаванне можа зрабіць?

Мікола Ваўранюк: — І яны тады выбяруць арганізатара. Калі б мяне спыталі, я б сказаў: дзякуй, не скарыстаем.

Кірыл: — Я не бачу тут ніякай праблемы. Яны працуюць на грошы беларускіх падаткаплацельшчыкаў. І мы можам карыстацца тымі грашамі, каб мець сувязі з беларусамі за мяжой. Што мы можам яшчэ прадпрымаць, каб захаваць сувязі з вамі, беларусамі з Польшчы?

Мікола Ваўранюк: — Кароткая праграма і доўгая. Кароткая, то пайсці сёння пад сцэну. Я нават думаў, каб запусціць над лесам нейкі дрон і палічыць тых, хто там схаваны слухае музыку. Так што праграма мінімум — пайсці пад сцэну і добра гуляць, калі музыка даспадобы. Выбачайце, што я адказваю, зараз дам вам слова. Хачу аднак сказаць, што

канец нас, беларусаў у Польшчы, будзе тады, калі мы пачнем браць грошы ад Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь. Няхай лепш Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь дае грошы на імпрэзы ў Беларусі. Што нам патрэбна ад Беларусі? Калі мы маем сустрэцца, то няхай у Беларусі ўзнікне дзясятка падобных ці зусім іншых фестываляў. Беларусам за мяжой патрэбна, каб Беларусь была беларускай. Не патрэбныя грошы ад Міністэрства замежных спраў, не патрэбныя дэлегацыі, якія будуць нас абараняць ад польскіх нацыяналістаў. Мы з імі жывем і неяк жыць будзем. Я толькі што вярнуўся з Маршу роўнасці ў Беластоку, стаяў вочы ў вочы з тымі нацыяналістамі ды іншымі бандытамі... і нічога, можна перажыць. Мне не патрэбная абарона, мне трэба, каб Беларусь была беларускай.

Лявон Тарасэвіч: — Калі хтосьці не хоча ўзяць грошай, якія ляжаць тут, у Барыку, то хтосьці іншы прыйдзе і возьме. Гэта ўжо ёсць мерапрыемства, якое можна расшырыць. З другой стараны думаю, што Міністэрства ўнутраных спраў Польшчы не дазволіць, каб „Басовішча” не было. Ім гэта патрэбнае, каб разлічацца з Беларуссю ў культурным абмене. Мне цяжка тут гаварыць, бо я на выставу курэй у Варшаве збіраю ад спонсараў восемдзят тысяч злотых. Папросту, трэба больш энергічных людзей, якія б усё гэта пацягнулі. Найлепш дагаварыцца на якуюсь дату і сабрацца з тымі, якія стваралі „Басовішча” і пагаварыць. Тым больш, што ёсць вялікі досвед сярод нашага пакалення, ёсць людзі, якія вядуць фірмы і гэта можна па-іншаму раскруціць.

Мікола Ваўранюк: — То першая выснова, над якою варта задумацца. Як тэхнічна гэта зрабіць і ці варта рабіць, то пытанне да сённяшніх студэнтаў. А я яшчэ працытую словы Віталя Зыблюка з „Нівы”, якія ў мінулым годзе запісала Уля Шубзда: «Мяне пыталі, навошта зараз „Басовішча”, паколькі можаш ехаць куды захочаш

на фестываль у Беларусі. У прынцыпе фестываль „Басовішча” быў першым фестывалем, на якім збіраліся беларускія музыкі, дзе збіраліся беларусы. Гэта першы беларускі фестываль і ведаецца, калі ў сям’і бацька, у бацькі нарадзіліся дзеці, у дзяцей з’явіліся свае дзеці, нельга казаць, што наш дзед ужо не той. Так, ён можа быць не той, тым не менш ён застаецца самым галоўным, асноўным. „Басовішча” спарадзіла вялікую музычную плынь. „Басовішча” было тым, што рухае музычны працэс, яно зрабіла вялікі крок у гісторыі беларускай музыкі і паўплывала вельмі пазітыўна на музычны працэс». Нас на Беласточчыне, пра што гаварыў Лявон Тарасэвіч, хіба больш цікавіла, каб захаваць беларускасць, хаця ясна, што класная музыка лепш гэта зрабіла б, чымсьці аматарская. Ці сапраўды той міф „Басовішча” ў Беларусі адыграў сваю ролю?

Віталь Зыблюк: — Так, сапраўды адыграў. Я ад сваіх слоў не адмаўляюся. Пад час гэтай дыскусіі я зразумеў, мабыць, відавочную рэч, што ёсць два „Басовішчы”. Адно для беларусаў з Беларусі і другое — для беларусаў, якія жывуць у Польшчы. І напэўна кожны з пас па-рознаму глядзіць на гэтыя фестывалі. Для беларусаў у Беларусі „Басовішча” важнае тым, што на сённяшні дзень у Беларусі такога фестывалю не зробіш, з сённяшнімі ўладамі, з сённяшняй сітуацыяй. Па простых прычынах: наша міліцыя, нашы арганізацыі, нашы ўмовы, нават калі зробіш нешта падобнае, то не будзеш сябе там так свабодна адчуваць. На беларускім фестывалі абавязкова будуць розныя праблемы, некага пасадзяць, дастанеш сцяг і цябе затрымаюць, і так далей. Таму такі фестываль у Беларусі проста немагчымы. Таму людзі, якія прыязджаюць з Беларусі, напэўна ўяўляюць сабе „Басовішча” адным: гэта месца свабоды, месца, дзе мы яшчэ збіраемся з сябрамі, якія раз’ехаліся апошнім часам па розных еўрапейскіх краінах, асабліва пасля падзей 2006 года. Магчыма, для беларусаў

Беласточчыны ідэя „Басовішча“ трошкі ў іншым, але напэўна гэта добра, што ёсць розныя ідэі, розныя погляды. А што тычыцца магчымай будучыні гэтага ўсяго і моўных працэсаў, то прыгадалася мне, што ў палове двухтысячных усе гурты, якія ехалі на „Басовішча“, каб адчуць сябе зоркамі і дзеля таго перакладалі свае творы на беларускую мову. Нават лідар гурта „Neuro Dubel“ Аляксандр Кулінковіч вельмі хацеў трапіць на „Басовішча“, спачатку перакладаў свае творы на беларускую мову, а потым стаў пісаць па-беларуску. Цяпер сітуацыя ў Беларусі трошкі іншая, фестывалю розных шмат, музыкам ёсць дзе выступаць і ў іх ужо няма такога жадання перакладаць штосьці, каб адмыслова трапіць на „Басовішча“. Няма ўжо той мэты. У фестывалю паўстала дылема, пра якую казалі Ілона: працягваць запрашаць выключна беларускамоўныя гурты, ці рухацца за тым працэсам, які ідзе ў Беларусі? Калі раней „Басовішча“ дыктавала ўмовы гульні беларускім музыкам, то цяпер ужо беларускія музыкі пачынаюць дыктаваць умовы гульні „Басовішчу“. Таму напэўна такога „Басовішча“, якое было, ужо не будзе. Але я за тое, каб яно заставалася. Трэба думаць, як зрабіць, каб яно заставалася прывабным для вялікай колькасці людзей. Прынамсі так, як было ў сярэдзіне двухтысячных, калі людзей было значна больш.

Ілона Карпюк: — Я разглядала пытанне будучыні фестывалю двухбакова. З аднаго боку вельмі важная тут пераемнасць пакаленняў. Гэта басаўцы рашаюць. З другога боку трэба паставіць сабе пытанне, ці тыя пакаленні, якія раней арганізавалі фестываль, маюць голас? Я таксама, як Лёнік, маю такую думку, што трэба нам спаткацца і перагаварыць гэтую тэму, бо нейкі ўзровень адказнасці ў ранейшых арганізатараў напэўна ёсць. Хачу паставіць адкрытае пытанне, паколькі разумею, што „Басовішча“ вызначала сэнс існавання БАСу. Калі гляджу на моладзь і дзетак, якія хаця б выступалі на „Басовішчы“ з Лявонам пяць гадоў

таму назад, якія сёння заканчваюць падставовыя школы і ў іх ёсць патэнцыял працягваць БАС і „Басовішча“ (іншых мерапрыемстваў БАС не арганізуе), то маё пытанне такое: ці разам з „Басовішчам“ завяршаецца гісторыя Беларускага аб'яднання студэнтаў? Ці студэнты бачаць будучыню арганізацыі? І ці мы можам нешта зрабіць, паколькі нашы дзеткі да студэнцкіх гадоў маюць яшчэ шмат часу?

Лявон Тарасэвіч: — Я думаю, што гэты крызіс мусіў калісьці прыйсці, таму што доўгія гады пры „Басовішчы“ былі розныя экспансіўныя асобы, якія адпіхалі іншых, а самі ласкава згаджаліся са старэйшым пакаленнем. Калі адсоўваецца вартасных людзей, то застаецца групка, якая сабе падтаквае. І ў пэўны момант сказалі, мы канчаем.

Мікола Ваўранюк: — Лёнік, ці ты думаеш, што сапраўды так многа людзей, якія захочуць дыскутаваць пра „Басовішча“? Ёсць ты, я, мая жонка, Пякарскія...

Лявон Тарасэвіч: — Быў Юрка Асеннік на бок адсунуты арганізатарамі. З яго насмейваліся. Колькі гадоў прайшло, калі вы „Брагу“ пачалі талераваць?

Мікола Ваўранюк: — Мне цяжка адказаць. У кожнага свая памяць пра „Басовішча“. Мне здаецца, што якраз наадварот: хто хацеў, той „Басовішча“ і арганізаваў. Па-мойму, не было такога, што хтосьці кагосьці адпіхнуў, калі той другі хацеў арганізаваць „Басовішча“.

Лявон Тарасэвіч: — Коля, я таксама адышоў у 1993 годзе ад арганізацыі. Каб быць прысутным, сталі арганізаваць „Брагу“. Нават, калі „Брага“ атрымала першы прыз, а пасля двух дзён даведаліся, што яна мае кантакт са мной, пачалі пра яе дрэнна думаць і нават „Ніва“ не пісала пра „Брагу“ ад гэтага моманту.

Мікола Ваўранюк: — Ты сам ведаеш, што авангарднае мастацтва не адразу

зразумелае, асабліва для нас — мужыцкай нацыі. Трэба да яго дарасці.

Лявон Тарасэвіч: — Гэта такі фестываль, на якім павінен быць сам авангард.

Мікола Ваўранюк: — Час усё апраўдоўвае. Тое, што было добрае, жыве да сёння ў нашых сэрцах, галовах, незалежна ад таго, ці хтосьці зразумеў тое адразу, ці не зразумеў. Я не супраць тваёй думкі, каб прадыскупаваць, мне яна здаецца канструктыўнай, толькі я задумоўваюся, колькі людзей прыме ў ёй удзел. Але гэта не тэма сённяшняй дыскусіі. Мне ідэя падабаецца, з ахвотай буду ўдзельнічаць у ёй, толькі нікога не буду збіраць.

Ілона Карпюк: — У мяне пытанне: хто збярэ людзей на такую дыскусію? Ёсць БАС і ён мог бы зрабіць такі крок у бок папярэдніх арганізатараў. Але гэта іхняе рашэнне. Я б хацела, каб мы выходзілі з гэтай дыскусіі з такімі думкамі, якія былі з беларускага боку. Мы можам гадзінамі гаварыць пра тое, хто каго ўсе тыя гады любіў ці не любіў, але мяне кранае тваё сцвярджэнне (да Віталія Зыблюка — М. В.), што для вас прыезд на „Басовішча“ ёсць

вельмі важным і варта, каб мы, беларусы з польскага боку разумелі, што ёсць беларусы ў Беларусі, якім гэта важнае. І каб мы разумелі іх пазіцыю. Мы часам нават не даем сабе шанцу, каб схацець разумець гэтую пазіцыю. Нават не задумоўваемся над тым, што гаварыў Віталь. Гэта ёсць месца, у якім беларусы з Беларусі завязваюць кантакты з беларусамі з Польшчы, з палякамі з Польшчы, якія прыязджаюць сюды з сябрамі і дзеля сяброў. Гэта заўсёды быў важны фактар. І можа надалей так ёсць? Так сама сябе пытаюся.

Мікола Ваўранюк: — Мне здаецца, што пытанні заўсёды маюць сэнс, што яны вельмі часта больш цікавыя за адказы. Калі мы яшчэ хочам нешта рабіць, з намі не ўсё так і дрэнна, не ўсё яшчэ скончана. Калі тыя эмоцыі жывуць. Давайце па два-тры сказы, як тут сядзім, што для кожнага з нас „Басовішча“?

Лявон Тарасэвіч: — Гэта рокавая сцэна маладой Беларусі і такая яна павінна быць, а мінулы час павінен адысці. Проста маладыя павінны ствараць новую музыку і новы голас беларускасці.

Ілона Карпюк: — Файна было б, каб БАС мог ствараць новы голас беларускасці, але без прыладаў, якімі ёсць музыка, гурты, мова гэтага пэўна немагчыма зрабіць. Я таксама хацела б, каб „Басовішча“ мела сваю будучыню, хаця не ведаю ў якой форме. А што для мяне „Басовішча“? „Басовішча“ здамінавала маё жыццё. Цяжка ў такі момант аб'ектыўна сказаць, што гэты фестываль абазначае, бо быў час, калі абазначаў усё ў жыцці. І вызначаў рытм жыцця.

Ліда Пякарская: — Для мяне гэта месца, якое дало такі шанс развіцця, які, думаю, мала хто мае. Шанс пазнаёміцца з важнымі для нашай культуры людзьмі, з музыкамі, якіх я слухала. Скажу таксама, што мы БАСу не распускаем, не спыняем дзейнасці. Што будзе далей, не ведаем, бо цяпер думалі толькі пра „Басовішча“ — самую важную падзею ў маім жыцці і, думаю, маіх сяброў з БАСу таксама.

Віталь Зыблюк: — Цяжка сказаць у двух словах, што такое „Басовішча“. Гэта найперш музыка, гэта сябры, гэта знаёмыя і незнаёмыя, гэта незнаёмыя, якія становяцца знаёмымі, гэта дваццаць гадоў майго жыцця. Гэта самы круты беларускі музычны фэст. Вельмі спадзяюся, што сёння не апошні ягоны дзень.

Мікола Ваўранюк: — Я падлічыў і аказваецца, што хаця жыву ўжо нямаю, то „Басовішча“ — больш чым палова майго жыцця.

А я вінаваты яшчэ паясненне, адкуль назва нашай дыскусіі. „Дыхаць чыстым паветрам“ гэта быў пастулат беларускіх студэнтаў у Польшчы, сфармуляваны ў 1984 годзе Янам Максіюком, думаю, што ў яго распрацоўцы ты, Лёнік, таксама прымаў удзел. „Дыхаць чыстым паветрам“ абзначала прагу нармальнасці. Каб мы жылі ў нармальнай краіне, як роўныя з роўнымі з палякамі, немцамі, французамі і так далей. Сёння так думаю, што гэта была версія Купалаўскага „людзі звацца“. А тады здавалася, што мы якраз аспрэчваем той лозунг. Мне здаецца, што „Басовішча“ незалежна ад усіх хібаў, недахопаў і розных неразбярных прынамсі крыху паветра ачысціла. Настолькі, наколькі мы маглі. Можа не зрабілі ўсяго, але ці маглі больш? Мне асабіста дыхаць намнога лягчэй, таму што было, што ёсць „Басовішча“, а наконце дыскусіі, то пакідаю прапанову падвешанай. Яна была адзіная не сентыментальная, а канструктыўная. Дзякую ўсім. Пойдзем на канцэрты.

Размова паводле запісу Беларускага Радыё Рацыя. Здымкі з архіва Беларускага Радыё Рацыя і Адама Паўлоўскага.

НОВЫЯ падручнікі і дапаможнікі

Аб'яднанне ў карысць дзяцей і моладзі, якія вывучаюць беларускую мову АБ-БА ў гэтым навучальным годзе выдала згодныя з новай асновай навучання (*podstawą programową*) падручнікі і дапаможнікі па беларускай мове для класаў 1-3. Згодна з дамовай з Міністэрствам нацыянальнай адукацыі Польшчы, якое дафінансавала ўсе кніжкі, увесь тыраж трапіў у Кураторыю асветы ў Беластоку. Школы, у якіх вядзецца навучанне беларускай мове, могуць іх там атрымаць. Можна таксама пакарыстацца парталам для настаўнікаў scholaris.pl, спампаваць іх і раздрукаваць.

Як аўтарка ўсіх гэтых дапаможнікаў хачу напісаць пару слоў пра іх і падзяліцца сваім досведам працы з імі, патлумачыць, што і чаму я памяннула ў параўнанні да старой іх версіі.

«Сцэнарыі заняткаў па беларускай мове для 1 класа пачатковай школы» гэта прапановы ўрокаў, якія можаце правесці са сваімі вучнямі. Дзеці павінны пазнаваць літаратурную кадыфікаваную мову, гуляючы, слухаючы яе, вывучаючы простыя вершыкі і песні. Таму тут знойдзеце літаратурныя тэксты (у галоўным вершы і казкі), з якімі варта пазнаёміць дзяцей. Можаце таксама пакарыстацца дадатковымі тэкстамі.

Усе тэмы блізкія вучням і адпаведныя для іхняга ўзросту. Я спалучыла тэмы ў блокі — іх дванаццаць. Пасля гадоў працы

я памяннула чарговасць тэматычных блокаў, бо прадужыла час працы вучняў, паколькі некаторыя ранейшыя тэмы рэалізуюцца не на адным, а на двух уроках. Вы можаце іх мяняць, выбіраць тое, што больш цікавіць вашых вучняў. Можаце рабіць ксеракопіі карцінак Міраслава Здрайкоўскага і прапанаваць вучням размалёўку. Галоўнае, каб урокі цікавілі дзяцей і вяліся на беларускай мове.

Вучні ў другім класе карыстаюцца на ўроках «Лемантаром» і «Сшыткам практыкаванняў». Мае другакласнікі не маюць сшыткаў. У новым «Лемантары» таксама знойдзеце шмат новага. Я найбольш ганаруся тым, што ўсе базавыя словы (уводныя) для знаёмства з новым гукам і новай літарай «чыста» гучаць (без аглушэння або азванчэння).

Дазволю сабе выпісаць гэтыя словы:

А, а — арэх

У, у — узор

О, о — ордэн

І, і — іголка

Э, э — экран

ы — мы

Аліна ВАЎРАНЫЮК

Н, н — ноч

М, м — мы

Т, т — трус

Х, х — хмарка

Ш, ш — шарык

С, с — сава

Л, л — лапа

К, к — качка

Р, р — рыба

П, п — пчала

В, в — вожык

З, з — зорка

Ж, ж — жук

Й, й — край

Ь — конь

Е, е — елка

Б, б — баран

Д, д — дрэва

Г, г — гном

Я, я — яблык

Ч, ч — чарапаха

Ў — воўк

Ц, ц — цукерка

Дз, дз — дзеці

Ё, ё — ёлка

Ю, ю — уюн

Ф, ф — фарбы

Дж, дж — джэм

У падручніку ёсць прапановы ўводных вершаў да кожнай літары; вершы, якія дапамагаюць запамятаць літару (малюнкi таксама); вершы для вывучэння на памяць; тэксты для навукі чытання; тэксты некаторых песень.

У «Сшытку практыкаванняў», як звычайна, навукa пісання паасобных літар, спалучэнняў літар, слоў, сказаў. Тут таксама простыя практыкаванні тыпу: складанне слоў з літар і са складоў, загадкі, называнне ў словах гукаў галосных і зычных, размалёўка іх колерамі і г.д. Хачу тут прапанаваць некалькі падказак для настаўнікаў. Як кажуць, растлумачыць „*co autor miał na myśli*”.

Старонка 3. Трэба падабраць імёны дзяцей згодна з колькасцю гукаў (клетак). Трэба пазбягаць «ётавых»! Падказваю:

Іна, Ада, Эва, Іра, Іда

Адам, Алік, Ірэк, Ігар

Таіса, Аліна, Нінка, Дарка, Лідка, Нонка

Раман, Марэк, Данік, Толік, Колік, Рыгор

Старонка 4. Трэба назваць тое, што на малюнках.

Гэта: шаша, знак, шына, машына, дарога.

Старонка 5. Трэба назваць тое, што на малюнках.

Гэта: дошка, крэсла, акно, шафа, стол, парты.

Старонка 6. Трэба назваць тое, што на малюнках.

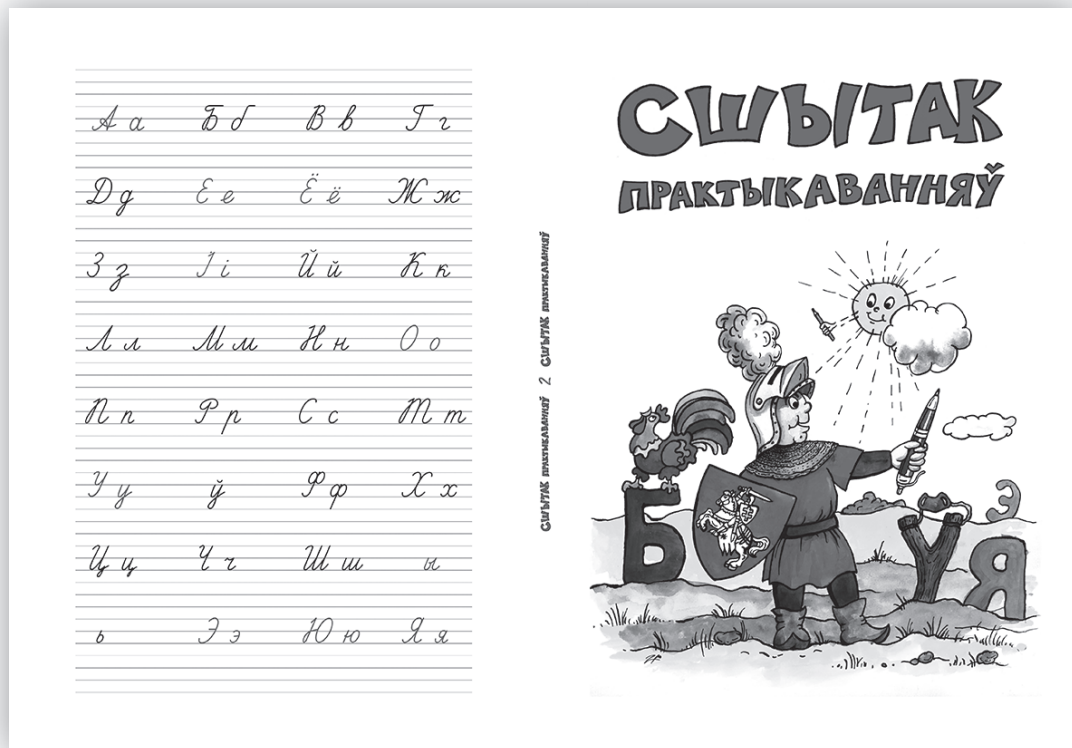
Гэта: фарбы, кніжка, гумка, аловак.

Старонка 8. Трэба назваць тое, што на здымках.

Гэта: вуха, рука, вусы, губы, вусны.

Старонка 9. Трэба назваць тое, што на здымках.

Гэта: нос, вока, нага, ногці.

Старонка 11. Трэба назваць тое, што на малюнках.

Гэта прадметы з верша «Энікі-бэнікі»: цэбар, гаршчок, рэшата.

Старонка 13. Трэба назваць тое, што на малюнках.

Гэта: грыбы, грушы, каштаны, памідоры, жалуды, слівы.

Старонка 17. Трэба адгадаць загадкі.

Адгадкі: малаток, малако, мыла, мурашка, мухамор.

Старонка 21. Трэба назваць тое, што на малюнках.

Гэта словы з верша пра Аліка: штаны, шапка, шалік, шарпэткі.

Старонка 39. Трэба назваць тое, што на малюнках.

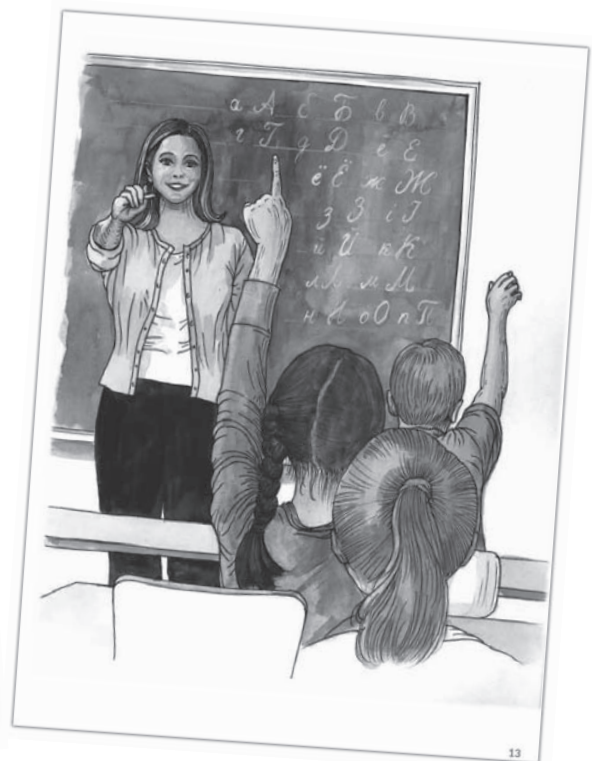
Гэта домікі птушак: дупло, будка, клетка.

Пры нагодзе падкажу адгадкі да загадак з «Лемантара» са старонкі 68. Гэта па чарзе: гультай, гадзіннік, гармонік, глобус, гэблік.

На тое, каб вучні добра вывучылі друкаваныя і пісаныя літары, маем цэлы навуцальны год, не трэба спяшацца. Пра метадычны ток увядзення літары я ўжо пісала ў «Беларускім настаўніку» № 2/2015 с. 43-45.

У новым «Кругагодзе» знойдзеце тэксты песень з кранальнымі малюнкамі Міраслава Здрайкоўскага. Няма тут некаторых тэм і тэкстаў, якія былі ў старэйшай версіі, бо я палічыла іх складанымі для сённяшніх вучняў і пра гэта гаварылі мне таксама іншыя настаўнікі.

Памятайце, падручнік гэта толькі адзін з дапаможнікаў. Калі патрабуеце дыскі з песнямі для класаў 1-3, то паведамляю, што яшчэ іх крыху засталася. Звяртайцеся да Аб'яднання АБ-БА.

На дыстанцыйнае навучанне і не толькі

СЦЭНАРЫЎ УРОКАЎ

- **Прачытай апавяданне *Чаравікі-туфелькі* Барыса Сачанкі і выканай заданні.**

З інстытута прыбегла радасная, узрушаная. Мімаходзь кінула на стол папку і ветрам уварвалася ў бацькаў кабінет.

— Папахен, у нас у суботу вечар! — гулліва крыкнула яшчэ з парога. — Мне трэба новыя туфлі.

Стары, лысы да апошняга воласу прафесар зняў акуляры, асцярожна палажыў на стол ручку, якою толькі што пісаў новую сваю работу, і, стомлена паціраючы даланёю скроні, сказаў:

— Лізачка, хто ж гэтак гаворыць з бацькам?

— А што? — здзівілася дзяўчына.

— Па-першае, я табе ніякі не папахен, а тата, — устаючы з-за стала, сказаў прафесар. — Па-другое... Прысядзь, калі ласка, дачушка, на канапку.

Ліза села.

— Я вось што хацеў табе сказаць, — пачаў прафесар, прысаджваючыся да дачкі. — Як ты ведаеш, я таксама не нарадзіўся адразу прафесарам і некалі вучыўся ў інстытуце. Дык вось. Калі мне было столькі год, як табе, са мной здарыўся адзін прыкры выпадак: у мяне падраўся чаравік. У майстэрні паабяцалі адрамантаваць яго праз дзень. А паколькі другіх чаравікаў я не меў, то назаўтра ў інстытут я пайшоў босы. Пайшоў рана, чуць свет, каб ніхто не бачыў. Сеў у самы куток...

— Далей можаш не расказваць, — перапыніла Ліза бацьку. — Я ўсё ведаю...

— Што ж ты ведаеш? — усміхнуўся прафесар.

— Усё, усё ведаю. Ведаю, што табе не адрамантавалі таго чаравіка ні заўтра, ні паслязаўтра, ні праз тыдзень... І ўсе гэтыя дні ты хадзіў босы на лекцыі... Ведаю, што табе штогод хоць раз ды сніцца, як ты босы, ужо прафесар, ідзеш па праспекце ў інстытут. Ведаю, што ты будзеш цяпер пытаць, колькі пар туфляў у мяне. Мне абрыдла ўсё гэта слухаць, я не хачу, не хачу твайго нічога!..

Падхапілася, тупнула абцасікам моднай туфелькі і, уся ў слязах, выбегла з кабінета, моцна ляпнуўшы дзвярыма.

Стары прафесар паківаў галавою і ўстаў з канапкі. Прайшоўся сюды-туды па кабінете, потым сеў за стол. Але болей не мог напісаць ні радка — у галаву лезла зусім другое.

Адсунуўшы ўбок паперы, ён перабіраў у памяці зноў усё сваё жыццё, думаў, як гэта і чаму так здарылася, што яго не разумее і не хоча разумець родная дачка...

Янка КАРЧЭЎСКІ

1. Героямі апавядання з'яўляюцца бацька і дачка. Зрабі кароткі партрэт кожнага з іх, звяртаючы ўвагу на тое, чым ён займаецца, у якім знаходзіцца ўзросце, жыццёвыя вартасці.

Бацька:

.....

Дачка:

.....

2. Чаго і чаму патрабавала дачка ад бацькі?

.....

.....

3. Якое здарэнне са свайго жыцця раскажаў бацька і што хацеў гэтым дасягнуць?

.....

.....

4. Які быў адказ дачкі і які ён меў характар?

.....

.....

5. Што адчуваў бацька?

.....

.....

6. Што з'яўляецца галоўнай прычынай непаразумення паміж бацькам і дачкой?

.....

7. Паясні значэнне фраз з тэксту Б. Сачанкі.

а) «ветрам уварвалася ў кабінет бацькі»

.....

б) «у нас у суботу вечар»

.....

8. Знайдзі ў тэксце сінонімы да слоў:

далікатна —

гутарыць —

пажылы —

- Прачытай твор *Элегія пакінутага гнязда* Сакрата Яновіча і выканай заданні.

Хаты вясковыя — гнёзды пакінутыя, якім не пачуць ужо галасоў маладых.

Пад кашаль старэчы слухаць вам байкі пра лёс залаты сыноў, што ў чыноўніках ходзяць, і пра дочак замужы панскія. А яны ж — не тыя птушкі, каб

у старонне роднае вярнуцца. Пагінуць на свеце шырокім, паразлятаўшыся хто куды і нават туды, дзе ніхто не чакаў іх. Ім, аднак, хлебна ёсць там, на спадчыне той чужой, хоць — бывае — і зусім зязюльчынай. Куюць галасіста песню сваю шчасця ад сытасці безайчыннай, здаволеныя над здаволенымі.

А вёску тваю няхай яма заваліць разам з мінулым яе нялюдскім ды працаю гаротнаю, з доляй горкаю і сварнёю без сціхання, з усімі зайздрасцямі яе ды праўдамі тымі і няпраўдамі!..

Унукі твае, хаціна ты хілая, кажуць і казаць будуць: не дай Бог пад страхою тваёю нарадзіцца!

- 1. Пра які працэс на беларускай вёсцы піша аўтар? Абгрунтуй свой адказ.**

.....

- 2. Акрэслі два элементы твора, якія дазваляюць яго назваць элегіяй.**

.....

- 3. Назаві па тры прыкметы, якія адлюстроўваюць вобразы старэйшага і малодшага пакаленняў.**

Старэйшае пакаленне:

Малодшае пакаленне:

- 4. Як аўтар ацэньвае паводзіны маладога пакалення? Чым яны выкліканы?**

.....

- 5. Якое пачуццё выяўляе маладое пакаленне ў адносінах да месца свайго нараджэння? Адзнач правільны адказ.**

А. любоў.

Б. нянавісьць.

В. абьякавасць.

- 6. Закончы сказ. Выберы правільны адказ сярод прапанаваных варыянтаў А. — Г.**

Доля горкая — гэта

А. жаргонныя словы.

Б. памяншальна-ласкальная форма.

В. фразеалагізм.

Г. назва стравы.

- б) Раствлумач значэнне словазлучэння *доля горкая*.**

.....

- **Прачытай верш *Спадчына* Янкі Купалы і выканай заданні.**

Ад прадзедаў спакон вякоў
Мне засталася спадчына;
Паміж сваіх і чужакоў
Яна мне ласкай матчынай.

Аб ёй мне баюць казкі-сны
Вясеннія праталіны,
І лесу шэлест верасны,
І ў полі дуб апалены.

Аб ёй мне будзіць успамін
На ліпе бусел клёкатам
І той стары амшалы тын,
Што лёг ля вёсак покатам;

І тое нуднае ягнят
Бляянне-зоў на пасьбішчы,
І крык вароніных грамад
На могілкавым кладзьбішчы.

І ў белы дзень, і ў чорну ноч
Я ўсцяж раблю агледзіны,
Ці гэты скарб не збрыў дзе проч,
Ці трутнем ён не з'едзены.

Нашу яго ў жывой душы,
Як вечны свечач-полымя,
Што сярод цемры і глушы
Мне свеціць між вандоламі.

Жыве з ім дум маіх сям'я
І сніць з ім сны нязводныя...
Завецца ж спадчына мая
Ўсяго Старонкай Роднаю.

1. Якая галоўная думка верша? Адзнач правільны адказ:

- А) Значэнне роднай старонкі і пачуцці ў адносінах да яе.
- Б) Заклік да змагання за свабодную айчыну.
- В) Паказ патрыятызму і адданасці роднаму краю.

2. Хто лірычны герой верша? Коротка яго апішы.

.....

3. Сярод прыведзеных ніжэй дэфініцый абзнач тую, якая адпавядае тэматыцы верша. Свой выбар абгрунтуй.

А) Маёмасць, якая па смерці яе ўладальніка пераходзіць да новай асобы.

Б) З'явы культуры, быту, якія засталіся ад папярэдніх эпох, дзелячаў.

Абгрунтаванне:

.....

4. Як змяняецца настрой верша і чым ён выкліканы?

.....

5. Пра якія ўніверсальныя вартасці гаворыцца ў вершы. Дай два прыклады.

.....

6. Запішы цытату, якая паказвае матыў айчыны.

.....

7. Выпішы з верша па адным прыкладзе для кожнага стылістычнага сродка.

Эпітэт

Параўнанне

Метафара

Кантраст

8. Знайдзі ў творы па адным сіноніме да слоў:

Прашчуры —

Расказваюць —

Плот —

• Прачытай тэкст *Беларусы ў III Рэчы Паспалітай* Яўгена Мірановіча і выканай заданні.

У апошніх гадах існавання ПНР ствараліся розныя нефармальныя беларускія арганізацыйныя структуры. Побач легальнага ўжо Беларускага аб'яднання студэнтаў у лютым 1989 года ўзнік у Беластоку Беларускі клуб.

[...] Увесну 1989 года Клуб прыняў рашэнне аб удзеле беларускіх асяроддзяў у выбарах у Сейм і Сенат, назначаных на 4 чэрвеня 1989 года. І хача беларускія кандыдаты не атрымалі мандатаў, аднак упершыню пасля вайны на Беласточчыне з'явіўся самастойны беларускі палітычны рух. У верасні 1989 года Беларускі клуб вылучыў са свайго складу ініцыятыўную групу для падрыхтоўкі ўстаноўчага з'езду беларускай палітычнай партыі. Быў гэта адначасова канец існавання Клуба.

10 лютага 1990 года адбыўся ўстаноўчы кангрэс Беларускага дэмакратычнага аб'яднання (БДА). Дэлегаты прынялі ліберальна-дэмакратычную

праграму, а старшынёю выбралі пісьменніка Сакрата Яновіча. Праграма арганізацыі — як неўзабаве аказалася — была зусім незразумелая большасці беларусаў. БДА, апрача пастулатаў нацыянальнага характару, прапанавала стварэнне Саюза гмін Усходняй Беластоцчыны, а таксама супольнае наакупленне капіталу на інвестыцыі ў перапрацоўчай сельскагаспадарчай прамысловасці на гэтай тэрыторыі. Дапамагло б гэта змякчыць паслядоўнасці растуцага беспрацоўя, павялічыць капіталізацыю мясцовай сельскай гаспадаркі, а таксама паправіць агульную інфраструктуру ў гэтай частцы ваяводства. Адмоўнае стаўленне гмінных улад да эканамічных прапаноў БДА аказалася балючым параженнем партыі ўжо на пачатку яе дзейнасці.

[...] Свабода слова і права на аб'яднанне ў грамадскія арганізацыі вырашылі многа праблем, якія хвалявалі беларускую нацыянальную меншасць у Польшчы. Пасля 1989 года ў беластоцкіх сродках масавай інфармацыі сістэматычна стала паяўляцца інфармацыя аб беларусах.

[...] Другім чыннікам, які змяніў становішча нацыянальных меншасцей у III Рэчы Паспалітай, было імкненне чарговых урадаў да далучэння краіны да еўрапейскіх структур. Патрабаванні дэмакратызацыі публічнага жыцця, якія ставяцца краінам-членам Еўрапейскага Саюза, сталі адным з залогоў грамадзянскіх правоў нацыянальных меншасцей у Польшчы.

Пасля 1989 года — апрача БАС і БДА — паўсталі іншыя беларускія арганізацыі. У 1990 годзе група маладой інтэлігенцыі, якая калісьці стварала беластоцкія структуры студэнцкай арганізацыі, заснавала Аб'яднанне беларускіх журналістаў і пачала выдаваць штомесячнік «Часопіс» на польскай і беларускай мовах. У 1991 годзе ўзнікла яшчэ адна маладзёжная арганізацыя — Саюз беларускай моладзі — з прапановай адрасаванай да нестудэнцкага асяроддзя. У 1992 годзе выдаўцом штотыднёвіка „Ніва” стала Праграмная рада, якая гуртуе прадстаўнікоў новаствораных беларускіх арганізацый. У 1993 годзе гісторыкі стварылі ў Беластоку Беларускае гістарычнае таварыства. БГТ сістэматычна выдае штогодку два тамы «Беларускага гістарычнага зборніка» (польскі заглавак: „Białoruskie Zeszyty Historyczne”), а таксама некалькі кніжак па гісторыі беларусаў. Набыло самастойнасць таксама Беларускае літаратурнае аб'яднанне «Белавежа». У Гданьску паўстала Беларускае культурнае таварыства «Хатка». У асяроддзях, набліжаных да Праваслаўнай царквы, дзейнічае некалькі арганізацый у якасці царкоўных брацтваў.

[...] У 1994 годзе некалькі арганізацый, якія паўсталі пасля 1989 года, стварылі Беларускі саюз у Рэчы Паспалітай Польскай.

1. У чым праяўлялася беларуская актыўнасць напрыканцы існавання Польскай Народнай Рэспублікі?

.....

2. Які працэс адбываўся сярод былых беларускіх студэнтаў?

.....

3. Назаві мэты, якія паставіў перад сабой Беларускі клуб у Беластоку.

а)

б)

4. Якое рашэнне Клуба ўдалося ажыццявіць, а што не атрымалася?

.....

5. З якой эканамічнай прапановай выступіла Беларускае дэмакратычнае аб'яднанне і якім рэзультатам гэта закончылася?

.....

6. Якое было становішча беларускай нацыянальнай меншасці ў пачатку III Рэчы Паспалітай — карыснае ці не? Свой адказ абгрунтуй двума аргументамі.

.....

7. Прыведзі два прыклады новых беларускіх выданняў і акрэслі іх спецыфіку.

.....

8. Запішы поўныя назвы скарачэнняў.

БАС —

СБМ —

БГТ —

9. На аснове тэксту ацані праўдзівасць сказаў, змешчаных у табліцы. Калі сказ праўдзівы, пазнач П, калі фальшывы — Ф.

Беларускі клуб быў фармальнай беларускай арганізацыяй. ПФ

Беларускае дэмакратычнае аб'яднанне было першай беларускай партыяй у пасляваеннай Польшчы. ПФ

Беларускі Саюз у Рэчы Паспалітай Польскай з'яўляецца згуртаваннем некалькіх арганізацый. ПФ

10. У якім стылі напісаны тэкст *Беларусы ў III Рэчы Паспалітай Яўгена Мірановіча*? Адзнач правільны адказ.

А. навуковым.

Б. афіцыйна-дзелавым.

В. публіцыстычным.

Г. мастацкім.

Анна Грэсь

Малюнкi-слaвы пры навучаннi песень

Пры навучаннi любой замежнай мовы выкарыстанне музычнага матэрыялу даволi папулярнае. Чаму гэта так? Песня змяшчае тыя лексiчныя i структурныя элементы, якiя могуць дапамагчы развiваць слуханне, чытанне i вывучэнне новай лексiкi. Гэта: мелодыя i тэксты песень, словы i рыфмы, а таксама рытм i змест. Акрамя таго, паўтарэнне пэўных моўных узораў дапамагае ў працэсе навучання.

Для большасцi вучняў спевы песень i праслухоўванне музыкi — прыемныя ўражаннi. Прымаючы прыемныя ўражаннi, вучнi расслабляюцца, а iх магчымая неахвота вывучаць мову мяняецца, што прыводзiць да большай адкрытасцi да навучання. Дзякуючы песням вучнi маюць непасрэдны кантакт з аўтэнтчнымi прыкладамi выкарыстання замежнай мовы.

Як навучыць дзяцей слоў песнi ў класах, дзе вучнi яшчэ не ведаюць усiх лiтар? Можна растлумачыць кожнае слова i паспрабаваць заахвоцiць да спеву. Аднак не ўсе вучнi адразу будуць памятаць пераклад многiх слоў.

Вучнi часта спрабуюць зразумець кожнае слова праслуханага тэксту, i яны ўспрымаюць неразуменне кожнага пачутага iм слова як адсутнасць здольнасцi да поўнага разумення тэксту. Гэта можа прыводзiць да нежадання слухаць i панiжаць матывацыю да навучання. Малюнкi-слaвы дапамогуць iм зразумець i запомнiць тэксты песень.

1 этап — падрыхтоўка

Падрыхтоўка да ўрока заключаецца ў перакладзе тэкстаў песень на малюнкi. Каб зрабiць гэта, трэба пашукаць у iнтэрнэце выявы, якiя будуць iлюстраваць асобныя словы або словазлучэннi ў тэксце, напрыклад, „кнiжкi“, „сшыткi“, „слухаць“ — мы шукаем такiя выявы ў графiцы Google. Пры пошуку я выкарыстоўваю англiйскую мову (таму што, ёсць больш вынікаў пошуку на англiйскай мове, чым напрыклад на польскай), дадаючы пры гэтым слова „размалёўка“: „book coloring page“, „notebook coloring page“, „listen coloring page“ i гэтак далей. Дзякуючы таму, што ў вынiку пошуку дадаецца слова „coloring page“, у асноўным падаюцца выявы з белым фонам. Гэта карысна, бо для друку не трэба выкарыстоўваць

каляровага прынтара, а таксама пазней пры капіраванні працоўнага аркуша. Белы фон таксама будзе карысны на трэцім этапе гэтага спосабу навучання.

Затым я ўстаўляю выявы ў дакумент у патрэбным парадку і, надаючы ім патрэбны памер. Вядома, часам выкарыстоўваю праграму для рэдагавання графікі — выдаляю непатрэбныя элементы здымкаў (гэтак жа, я зрабіла ў песні „Кветка маме” — маці і дзяўчынка з маці).

2 этап - знаёмства з песняй на ўроку

У пачатку другога этапу вучням трэба сказаць, што абазначаюць малюнкi — трэба даць тлумачэнне. Затым праспяваць песню некалькі разоў, паказваючы на асобныя малюнкi (для гэтага можна выкарыстоўваць раздрукоўку карткі на фармаце А3, якая размяшчаецца на дошцы) і прапанаваць вучням паўтараць і спяваць разам. Трэба растлумачыць вучням, каб слухалі і спрабавалі спяваць, а таксама адначасова разглядалі малюнкi-словы на дошцы альбо на сваіх аркушах.

У час навукі такім спосабам дзецi, разумеючы сэнс канкрэтнага слова, могуць сканцэнтравана на задавальненні ад спеву і, — на тое, што настаўнікі разлічваюць — азнаёміцца з правільным вымаўленнем слова і зразуменнем лексічнага значэння. Вядома, такім чынам вучні пашыраюць і замацоўваюць свой слоўніковы запас.

2 этап — Замацаванне песні падчас урока

Калі вучні разумеюць сэнс кожнага малюнка і разам спяваюць, мы прапануем ім зараз размаляваць малюнкi каляровымі алоўкамі на працоўным аркушы. У гэты час, калі вучні малююць, уключыце запіс песні і заахочвайце вучняў спяваць і напяваць. Гэта дазваляе выкарыстоўваць адначасова і ручную працу — размалёўку, і працу над вымаўленнем — спеў.

У той жа час, калі вучні працуюць, можна падысці да любога і, не замінаючы іншым, пагаварыць з ім пра колеры, якія выкарыстоўвае, запытацца ці ўсё малюнкi-словы зразумелыя, ці падабаецца яму гэтая песня, і г.д.

Вядома, што вучні працуюць з рознай хуткасцю, у гэтым спосабе і заключаецца дадатковая перавага таго, што вучань, які размаляваў карцінку хутчэй, можа свабодна спяваць, захапляючыся сваёй працай.

Я ВЯСНУ ГУКАЮ

Я вясну гукаю,
Я вясну гукаю.
Прылятайце птушкі з сонечнага краю.
Я вясну гукаю.

Я вясну гукаю,
Я вясну гукаю.
Выбягайце кветкі з пушчы цёмнай, гаю.
Я вясну гукаю.

Я вясну гукаю,
Я вясну гукаю.
Выплывай вясёлка там з-за неба краю.
Я вясну гукаю.

Песня „Я вясну гукаю“ з калекцыі „Песні 1 клас“, выдавецтва Аб’яднанне АБ-БА

3 этап — Паўтарэнне песні

На наступных уроках, калі будзем вяртацца да паўтарэння песні, вучні, дзякуючы падрыхтаваным імі размалёўкам, хутчэй узгадваюць значэнне асобных слоў ці словазлучэнняў з песні, з большай ахвотай будуць удзельнічаць у супольным спеве і засяроджвацца на правільным вымаўленні слоў.

Мадыфікацыя ў старэйшым класе — 2 этап

У старэйшым класе, калі вучні ўжо маюць павялічаны слоўнікавы запас, можа запрапанаваць супольна скласці малюнкi-словы да тэксту песні. Настаўнік чытае тэкст песні па-беларуску, тлумачыць асобныя словы, словазлучэнні і вучні падказваюць, які малюнак можна выкарыстаць. Затым, малюе прапанаваныя малюнкi-словы на дошцы і пасля падрыхтоўкі тэксту цэлай песні вучні перамалёўваюць малюнкi на аркушы паперы ў дадзеным парадку.

Дзякуючы такому спосабу супольнай працы над тэкстам вучні адчуваюць сябе, быццам бы яны аўтары тэксту, што мабілізуе іх на далейшую працу і, перш за ўсё, робіць іх задаволенымі сабой і сваёй працай.

Урокi, якія праводзяцца з выкарыстаннем музыкі, з'яўляюцца цікавымі і прывабнымі. Выкарыстанне песень на ўроках замежнай мовы ўмацоўвае адносіны паміж настаўнікамі і вучнямі і стварае сумесны дыялог паміж пакаленнямі.

Заахвочваю паспрабаваць выкарыстаць прапанаваны спосаб навучання песень. У сваёй працы я выкарыстоўваю гэты метады ў класах 1-3, хаця думаю, што старэйшыя вучні будуць з задавальненнем вывучаць словы песень такім спосабам.

САМОТНЫ ПАПУГАЙ

словы Міра Лукша

Кешка-папугай
 ўсеўся на плячы.
 Кешка-папугай
 у плячо таўчэ.
 Дайце трубку
 мне пад дзюбку
 зазваню у цёплы край!

Я самотны, я самотны.
 Я – самотны папугай! (x 2)

Кешка-папугай
 хоча ў цёплы край.
 Да маленькіх негранят,
 ільвянят і сланят,
 малпянят і струсянят
 і да зебранят!

Я самотны, я самотны.
 Я – самотны папугай! (x 2)

Песня „Самотны папугай?“ з калекцыі „Песні 1 клас“, словы Міры Лукшы,
 выдавецтва Аб'яднанне АБ-БА

КВЕТКА МАМЕ

словы Аліна Ваўранюк

Кветку прыгожу я сёння намалюю,
А потым каханай матулі падарую.
Мама (х 7). Слухай мяне.
Мама (х 7). Кахаю Цябе!

Пэндзлік у рукі, букет ужо гатовы,
Як гэты парвецца зраблю малюнак новы.
Мама (х 7). Слухай мяне.
Мама (х 7). Кахаю Цябе!

Песня „Кветка маме“ з калекцыі „Песні 1 клас“, словы Аліны Ваўранюк,
выдавецтва Аб’яднанне АБ-БА

ПАЯЦ

Маю, маю я паяца ў каптурку.
 Скача, скача мой паяцк на шнурку.
 Ён згінае рукі, ногі і не ведае знямогі.
 Мой паяцк, мой.

Раз яму прыгода стала. Ой-ё-ёй!
 Права ножка абарвалася. Ой-ё-ёй!
 Мама увайшла ў пакой: – Што табе?
 Дай табе напраўлю ножку, можа дзве?

Ножка ўжо зрапаравана.
 Будзе зноў скакаць ад рана мой паяцк, мой!

Малюнак вучня другога класа для песні „Паяц” з калекцыі „Песні 1 клас”,
 выдавецтва Аб’яднанне АБ-БА

Temat: BIAŁORUSKI HAFT KRZYŻYKOWY — ZAJĘCIA PLASTYCZNE, PROJEKTOWANIE MOTYWÓW GEOMETRYCZNYCH.

Cele lekcji:

Uczniowie:

- poznają ogólną historię haftu białoruskiego (rodzaje tkanin, kolory, motywy), Tamara KORNILUK
- utrwalają definicje mniejszości narodowej i etnicznej,
- utrwalają zasady geometrii i symetrii,
- kształtują poczucie estetyki,
- kształtują poczucie tożsamości narodowej,
- kształtują umiejętność pracy w grupie.

Szkoła podstawowa

- lekcje historii i kultury białoruskiej, godzina wychowawcza, warsztaty, zajęcia plastyczne.

Czas: 1 -1,5 h.

Metody pracy:

- pogadanka,
- pokaz,
- indywidualne instrukcje.

Środki dydaktyczne:

- wyszywany ręcznik, obrazki wyszywane krzyżykiem w geometryczne wzory bądź zdjęcia, wydruki takich obrazków lub przykładów z internetu,
- kartki brystolu w formacie A4 z narysowanymi osiami symetrii poziomej i pionowej,
- wycięte paski w kolorze czerwonym i czarnym, szerokości centymetra i różnej długości (od 2 do 14 cm),
- klej i podkładki, linijki, ołówki.

Literatura:

1. М. С. Кацар, *Беларускі арнамент: ткацтва, вышыўка*, Мінск 2009.
2. А. Талашка, *Узоры роднага краю*, Мінск 2017.
3. *Беларуская міфалогія: энцыклапедычны слоўнік*, Мінск 2006.
4. *Этнаграфія Беларусі: энцыклапедыя*, Мінск 1989.

Część organizacyjna:

Nawiązujemy do regionu Podlasia, w którym mieszkamy, informujemy, że nasze województwo zamieszkują różne mniejszości narodowe m.in. Białorusini. Przypominamy uczestnikom definicje mniejszości narodowej. Tłumaczymy, czym się różni mniejszość narodowa od etnicznej. Następnie zadajemy przykładowe pytania o następującej treści:

1. Czy zetknęliście się z wyszywanymi rzeczami? Jakimi kolorami, nićmi, technikami były wyszywane?
2. Czy potraficie wymienić te rzeczy i opowiedzieć jakie funkcje one pełniły — użytkowe, ozdobne czy ofiarne?
3. Czy ktokolwiek z was wyszywał samodzielnie i czy może o tym opowiedzieć?

Część główna:

Nauczyciel opowiada o hafcie białoruskim, skupiając się na technice krzyżykowej. Ekspozyty, które są demonstrowane uczestnikom, wyszywane są techniką krzyżykową. Haft krzyżykowy przywędrował do nas z Włoch. Czas jego powstania to XVI wiek. Na ziemiach białoruskich pojawił się w XIX wieku, używany był równolegle obok innych bardziej skomplikowanych sposobów wyszywania. Stał się techniką dominującą ozdabiania tkanin na początku XX wieku.

Następnie demonstrujemy ekspozyty i prosimy o określenie rodzaju tkanin, kolorów oraz nici. Zwracamy uwagę na geometryczne motywy, na symetrię wzorów w poziomie bądź pionie lub w obu tych płaszczyznach. Wymieniamy razem z uczniami, jakie kształty i figury geometryczne dostrzegają w wyszytych tkaninach (linie proste, zygzakowate, romby, rozetki, prostokąty, kwadraty, koła, krzyże). Wskazujemy na dominującą rolę rombu w białoruskim hafcie, wokół którego bardzo często był komponowany cały wzór.

Fot. Anna Ruta Kormiuk

Fot. Anna Ruta Korniluk

Fot. Anna Ruta Korniluk

**Podsumowujemy wnioski
z oglądu wyszywanych
tkanin:**

- najczęściej były wyszywane tkaniny lniane, bawełniane nićmi w kolorze czerwonym, czarnym i czasami w XIX wieku niebieskim;
- wyszywano odzież samodzielnie wytkaną przez naszych przodków, kobiece bluzki, nakrycia głowy, fartuchy, męskie koszule i rzadko spódnice;

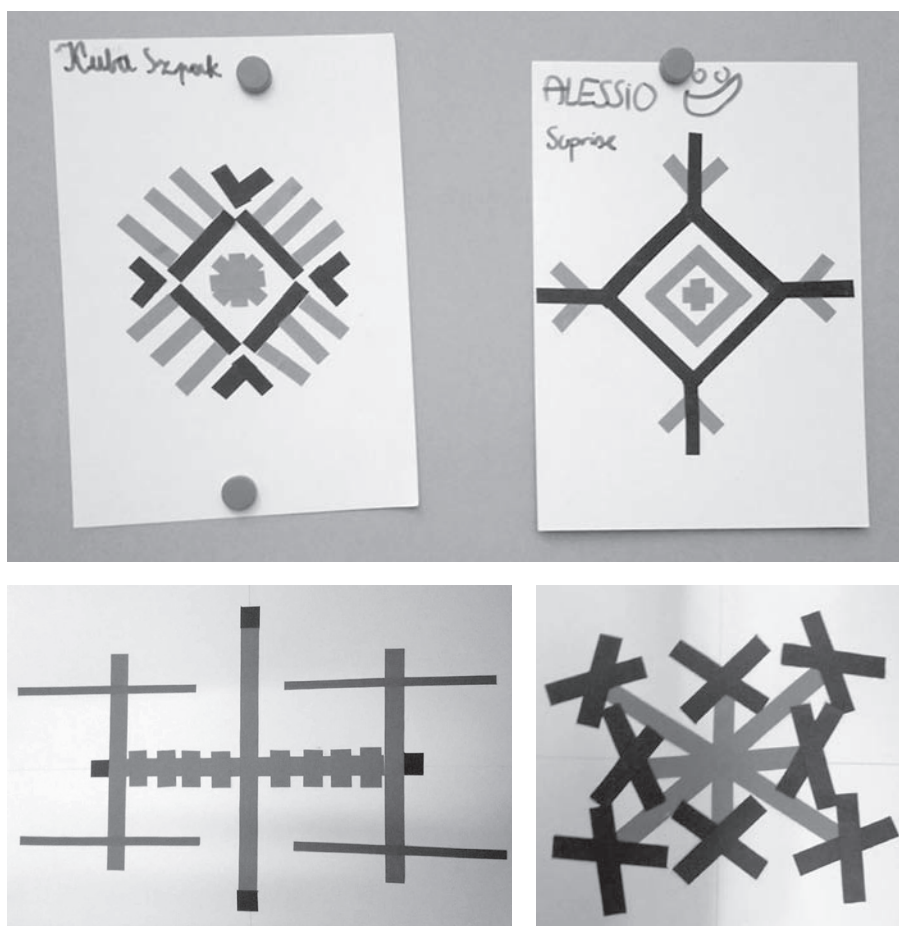
- wyszywano również ręczniki, pościel, obrusy;
- ręczniki oprócz funkcji ozdobnej odgrywały rolę dekoracyjną i ofiarną;
- ozdabianie tkanin haftem było techniką bardzo pracochłonną, szczegółową i wymagało bardzo dużo cierpliwości.

Na koniec nauczyciel zwraca uwagę na magiczne znaczenie haftu. Kolor czerwony był uważany za symbol radości, ochrony zdrowia i odrzucający wszelkie negatywne emocje. Na przykład wierzono, że wyszycie na rękawach geometrycznego ornamentu chroni ręce od złych sił, nadając im moc i siłę niezbędną w codziennej fizycznej pracy.

Po pogadance przystępujemy do projektowania geometrycznego wzoru. Dzielimy uczestników na pary i rozdajemy przygotowane kartki brystolu oraz wycięte czerwone i czarne paski. Uczniowie mają za zadanie zaprojektować wzór geometryczny, zwracając szczególną uwagę na narysowane na kartce poziomą i pionową oś symetrii. Można zaprezentować przykładowy, samodzielnie wykonany motyw geometryczny lub zaprojektować go wspólnie z uczniami przed wykonaniem samodzielnych prac.

Podsumowanie.

Wykonujemy wystawę prac, wspólnie omawiamy prace.

Fot. Tamara Korniluk

Scenariusz dla uczniów szkoły średniej kl. 3 lub 4

СЦЭНАРЫЎ УРОКАЎ

Temat: „СВЕЧКИ ГАСНУЦЬ БЕЗ ПАМЯЦІ” ZWIĄZKI
PAMIĘCI I TOŻSAMOŚCI W WYBRANYCH
UTWORACH SOKRATA JANOWICZA
I MICHAŁA ANDROSIUKA

Cele lekcji:**Poznawcze:**

1. Uczeń poszerza swoją wiedzę na temat dorobku literackiego Sokrata Janowicza i Michała Androsiuka.
2. Interpretuje utwory literackie w kontekście zawartej w nich koncepcji wzajemnych relacji pamięci i tożsamości (indywidualnej i zbiorowej).
3. Odnosi literackie ujęcie pamięci do teoretycznych propozycji Aleidy Assmann.

Katarzyna Sawicka-Mierzyńska

Wychowawcze:

1. Uczeń zyskuje świadomość roli i rangi pamięci w kształtowaniu tożsamości na poziomie indywidualnym i wspólnotowym.

Metody i techniki:

1. Indywidualna praca z tekstem.
2. Heureka.
3. Elementy wykładu.
4. Wywiad.

Czas trwania: 90 minut (jedna jednostka lekcyjna poświęcona tekstom Androsiuka i Janowicza, kolejna — interpretacji zadania domowego w postaci wywiadu przeprowadzonego przez uczniów).

Wykorzystane materiały:

1. Miniatura Sokrata Janowicza *Вяртанне ў Крынкі, Listowie*, Białystok 1995.
2. Fragmenty opowiadania Michała Androsiuka *Мястэчка, Белы конь*, Беласток 2006.
3. Notatka zawierająca streszczenie koncepcji czterech form pamięci, sformułowanej przez Aleidę Assmann.
4. Wywiady nagrane przez uczniów.

Przebieg lekcji:**I. Faza wstępna**

1. Nauczyciel prowadzi z uczniami krótką rozmowę, która ma na celu przybliżenie/przypomnienie sylwetek twórczych Sokrata Janowicza i Michała Androsiuka. Niezbędna jest syntetyczna rekonstrukcja świata przedstawionego i bohaterów *Białego konia*: Hajnówka jako pierwowzór Miasteczka, do którego przeprowadza się rodzina Soni, by zacząć nowe życie.

II. Faza przygotowawcza

1. Nauczyciel rozdaje kserokopie z tekstami Sokrata Janowicza, Michała Androsiuka i typologią pamięci sformułowaną przez Aleidę Assmann. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z lekturą (10 minut).

III. Faza realizacyjna

1. Uczniowie odpowiadają na pytania dotyczące miniatury Sokrata Janowicza:
 - a) z jakiej okazji narrator przyjechał do rodzinnych Krynek?
 - b) dzięki jakim sygnałom zawartym w tekście możemy się domyślić — nawet nie znając biografii autora — że Krynki to jego miejsce urodzenia?
 - c) jakimi środkami narrator uzyskuje efekt sakralizacji miejsca swego urodzenia? Dlaczego przyjazdy do niego są tak ważne? Co to znaczy, że wraca do Krynek z „pustyni życia”, żeby się „obmyć”? [Należy zwrócić uwagę na kontekst biblijny].
2. Uczniowie, pod kierunkiem nauczyciela, interpretują fragmenty opowiadania Michała Androsiuka, zastanawiając się wspólnie nad następującymi kwestiami:
 - a) co to znaczy — na poziomie metaforycznym — że synowie Soni po przeprowadzce do Miasteczka „mylą ścieżki” i zapominają, jak mają na imię?
 - b) jaki sposób na rozwiązanie ich problemów znajduje matka? Dlaczego — co sygnalizuje Sonia — właściwie nie ma znaczenia, czy opowiedziana przez nią historia jest prawdziwa?
 - c) czy w rodzinie któregoś z uczniów też funkcjonują jakieś „fundacyjne mity” — opowieści, które ją konsolidują, przypominane przy różnych okazjach, np. podczas uroczystości świątecznych?
 - d) dlaczego tak ważne jest, że Wałodzia spisał opowieść matki? Co by się stało, gdyby tego nie zrobił? [Nauczyciel zwraca uwagę na fakt, że Wałodzia jest pisarzem, prawdopodobnie *alter ego* samego Androsiuka]. W jaki zakres pamięci — powołując się na typologię Aleidy Assmann — ją tym gestem przeniósł? [Z obszaru pamięci indywidualnej, komunikacyjnej, w obszar pamięci kulturowej].
 - e) co to znaczy — w kontekście punktu wyjścia, czyli gubienia się i mylenia dróg przez synów Soni — że po zapisanych przez Wałodzię kartkach można było stąpać jak po ścieżkach?

- f) czy znają autorów, których teksty można by było potraktować jako „ścieżki” prowadzące do tożsamości wspólnoty białoruskiej, określające ją i utrwalające?

IV. Faza podsumowująca:

Uczniowie wspólnie interpretują metaforę, która stanowi pointę miniatury Sokrata Janowicza i motto całej lekcji: „Свечкі гаснуць без памяці”.

Praca domowa:

Uczeń ma za zadanie przeprowadzić z babcią, dziadkiem lub innym członkiem rodziny wywiad na temat ich wspomnień z dzieciństwa, w którym na końcu powinno się pojawić pytanie o jeden obraz, przedmiot, dźwięk, zapach kojarzący się rozmówcy z wczesną młodością. Kolejną lekcję należy poświęcić prezentacji i interpretacji efektów pracy uczniów, którzy wspólnie spróbują odpowiedzieć na pytanie, czy w wypowiedziach ich dziadków wystąpiły powtarzające się/podobne do siebie elementy i czy z ich wspomnień wyłania się jakaś „pamięć pokolenia” (jedna z kategorii A. Assmann).

Materiały:

Сакрат Яновіч, *Listowie, Białystok 1995, s. 6.*

Вяртанне ў Крынкі

Я свечкі запаліў, у пакоі цішыня велікодная. Бачу Бацьку...

Крынкі халаднаногія! Іду ў даліну пачатку свайго — готыка дзяцінства на небакраі. На вашых выганах бесклапотнасці і ў вішнях радасці рэха загуляла са мною ў схованкі. Чырванею, засаромлены сталасцю.

Крынкі вячэрнезвонныя! Кіра-пані хараством візантыйскім сваім не асудзіла мяне на будзённасць. І, магчыма, супроць волі яе пайшоў я тады прэч з бязбожнай верай у Купалу.

Крынкі ціхалістыя! Вяртаюся пяццю дарогамі пыльнымі з пустыняў жыцця ў крыніцах вашых абмыцца. Знявечаны сударгамі смутку, не паказваюся...

Свечкі гаснуць без памяці.

Міхась Андрасюк, *Белы конь, Беласток 2006, с. 36-39.*

Мястэчка (фрагменты)

З першага дня ў Мястэчку дзецям пачалі блытацца сцежкі. На пачатку ўсё выглядала нявінна, нават смешна. Малы Антон, адпраўлены ў школу, міжвольна кіраваўся на лес. Высланы ў ларок за хлебам, Коля вяртаўся, сціскаючы ў пальцах жоўты лімон. А наймалодшы, Сашка, зусім забыў дарогу ў даросласць. Праходзілі дні і месяцы, а ён заставаўся ў краіне дзяцінства. (...)

Аднойчы, калі Валодзя забыў сваё імя і на сходах чужой хаты прасядзеў да прыцемкаў, пакуль не знялі яго адтуль рукі выпадковых людзей, Сонька спалохалася канчаткова.

— Ну, як цябе завуць? Прыпомні. Гэта ж так звалі твайго бацьку, і твайго дзеда, і дзеда твайго дзеда.

Яна любіла Валодзю мацней за ўсіх сваіх сыноў. Быў найстарэйшы, і ад бацькі, апроч імя, узяў таксама вочы — светла-сінія, кранутыя здзіўленнем і задумай. Але Валодзя нічога не мог прыпомніць.

— Не ведаю. Не ведаю, хто я.

Менавіта ў той дзень чатыры сыны Сонькі пачулі дзіўную гісторыю.

„Калі ўдарыў гром, расшчапляючы на дзве раўнюткія палавіны тысячагадовае дрэва, пачаўся наш свет. Дрэва, узятая на прыцэл вогненнай куляй, было вышэй за ўсе астатнія дрэвы, і быццам міфічная вавілонская вежа, краналася неба. Гэтае дрэва немагчыма прыпісаць у якую-небудзь катэгорыю, вядомую сучаснаму чалавеку, бо было яно створанае як першае і апошняе, з адной мэтай — на волю агню. Сухое, жылястае валакно дубіны спляталася там з вальховымі сляямі — ружовымі і сакавітым. Сталёва-шэрую грандыёзнасць граба перабягалі мяккай, алебастрада-белай фастрыгай ліпавыя ніткі, задуменная хмурнасць елкі хаатычнай асновай перасякалася з ветрагоннай палахлівасцю вярбы. Калі магутны гром пераліўся з аднаго канца пушчы на другі канец і калі развееўся дым, а прыведзеныя цікавасцю птушкі вярнуліся на суседнія дрэвы, з расшчэпленга пня выйшлі мужчына і жанчына. Мужчыну звалі Валодзем, а жанчыну Сонькай. З іх пачалося нашае Мясцэчка і нашае сям'я”.

Такі аповед перадала Сонька Іванюк сынам, сабраўшы іх за кухонным сталом, калі яны пачалі губляць памяць і блытаць сцежкі. Прыдумала яго на ляту, з першага па апошняе слова свядома абмінаючы фізіку, гісторыю і біялогію, бо кожнай сям'і неабходныя свае імёны і свая памяць, і яны важнейшыя за ўсе, пацверджаныя навукай, але чужыя праўды.

Гісторыю Валодзя занёс на паперу, прыдзеўшы яе ў параўнанні ды эпітэты. Быў такі сшытак у клетку на трыццаць дзве старонкі, які з таго дня пачаў хутка запаўняцца, бо траплялі туды кожны дзень кожнае слова і думка. Запоўніўшы адзін сшытак, працягваў пісаць у наступным. З часам накапілася іх непраўдападобна шмат, займалі ўсе шуфляды, ляжалі на сталі і на паліцах, спускаліся на падлогу, праз кухню і сенцы выходзілі на сходы, на панадворак і далей, у бліжэйшыя вулачкі. Не ўдавалася іх абмінуць, але можна было па іх ступаць, як па знаёмых слядах. Лісткі, запісаныя ў першых сшытках, прыпаміналі дрэва, з якога пачалося Мясцэчка.

Niemiecka historyczka Aleida Assmann wyróżniła cztery formy pamięci. Są to:

- 1) **pamięć indywidualna**, czyli prywatne, jednostkowe wspomnienia, kształtujące się w kręgu najbliższych osób i przekazywane bezpośrednio — zwykle obejmuje trzy pokolenia. Mamy z nią do czynienia np. kiedy babcia opowiada wnukom o swojej młodości. Określa się ją też jako pamięć komunikacyjną
- 2) **pamięć pokoleń**, czyli obraz przeszłości łączący daną generację, np. pokolenie ludzi urodzonych w latach 70. XX wieku poza osobistymi wspomnieniami ma pewne wspólne wyobrażenie np. na temat transformacji ustrojowej 1989 roku. Kształtuje się bardziej spontanicznie i oddolnie niż pamięć zbiorowa.

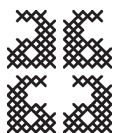
- 3) **pamięć zbiorowa** służy przekazywaniu doświadczeń i wiedzy o przeszłości ponad granicami pokoleń. Jest nią np. pamięć poszczególnych narodów. Jej utrwalaniu służą pomniki, nazwy ulic, oficjalnie obchodzone rocznice, symbole i opowieści traktowane jako wspólne dla danej społeczności. Nad kształtem pamięci zbiorowej czuwają różnego rodzaju instytucje. Często bywa upolityczniona, bazuje na ludzkich emocjach, ma bezpośredni wpływ na postawy danej wspólnoty czy podejmowane przez jej członków decyzje.
- 4) zbliżona do niej jest **pamięć kulturowa**, w całości oparta na „mediach” i instytucjach, które dbają o pamięć i przekazują wiedzę. Te „media” to między innymi literatura, teatr, film, muzea, archiwa — dzięki nim indywidualne i zbiorowe doświadczenia przeszłości udaje się utrwalić. Z różnego rodzaju tekstów powstaje kulturowe archiwum ludzkiej pamięci. Bezценne jest to, że nawet jeśli aktualnie w pamięci zbiorowej nie ma przestrzeni/koniunktury na obecność jakichś wydarzeń, np. niewygodnych dla aktualnej władzy, dzięki pamięci kulturowej mogą być one przechowane dla kolejnych pokoleń.

(Na podstawie: A. Assmann, *Cztery formy pamięci*, przeł. K. Sidowska, w: tejże, *Między historią a pamięcią. Antologia*, red. M. Saryusz-Wolska, Warszawa 2013, s. 39-57, opracowała Katarzyna Sawicka-Mierzyńska).

ЗМЕСТ

Рэдакцыйная калегія: Аліна Ваўранюк,
Яланта Грыгарук,
Ян Карчэўскі,
Яўгенія Таранта

Карэктур: Віталь Луба
Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлоўскі
Рэдактар: Мікола Ваўранюк

Выдавец: Аб'яднанне ў карысць дзяцей і моладзі,
якія вывучаюць беларускую мову АБ-БА

Друк: Koncept Białystok

Zrealizowano dzięki dotacji
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

МІКОЛА ВАЎРАНЮК	5
АД РЭДАКТАРА	
МІКОЛА ВАЎРАНЮК	7
ДЫХАЦЬ ЧЫСТЫМ ПАВЕТРАМ	
АЛІНА ВАЎРАНЮК	25
НОВЫЯ ПАДРУЧНІКІ І ДАПАМОЖНІКІ	
ЯНКА КАРЧЭЎСКІ	29
НА ДЫСТАНЦЫЙНАЕ НАВУЧАННЕ І НЕ ТОЛЬКІ	
АННА ГРЭСЬ	36
МАЛЮНКІ-СЛОВЫ ПРЫ НАВУЧАННІ ПЕСЕНЬ	
ТАМАРА КАРНІЛЮК	43
БІАЎЛОРУСКИ НАФТ КРЗЫЖЫКОВЫ – ZAJĘCIA PLASTYCZNE, PROJEKTOWANIE MOTYWÓW GEOMETRYCZNYCH	
KATARZYNA SAWICKA-MIERZYŃSKA	47
„СВЕЧКІ ГАСНУЦЬ БЕЗ ПАМЯЦІ” – ZWIĄZKI PAMIĘCI I TOŻSAMOŚCI W WYBRANYCH UTWORACH SOKRATA JANOWICZA I MICHAŁA ANDROSIUKA	

